Leto III., štev. 224 | V Ljubljani, četrtek dne 21. septembra 1922 | Poštnina pavšalirana. | Današnja štev. stane 1 Din

Izhaja ob 4 zjutraj.
Stane mesečno 10·— Din
za inozemstvo 20·— „
Oglasi po tarifu.
Uredništvo:
Miklošičeva cesta št. 16/I.
Telefon št. 72.

JUTRO

Dnevnik za gospodarstvo, prosveto in politiko.

Upravništvo:
Ljubljana, Prešernova ul. št. 54. Telef. št. 96.
Podružnice:
Maribor, Barvarska ulica št. 1. Tel. št. 22.
Celje, Aleksandr. cesta.
Račun pri poštn. čekov. zavodu štev. 11.842.

Današnja številka «Jutra» obsega osem strani in stane 1 Din.

Ljubljana, 20. septembra.

Pred nastankom Jugoslavije so septembrski dogodki leta 1908. v zgodovini Slovencev najmarkantnejši pojav nacijonalne borbe. V mladini je tedaj zavrela kri, z revoltami se je ona dvignila proti germanskemu duhu na naši zemlji, z junaškim pogumom je demolirala v slovenski prestolici reprezentance nemštva ter preko noči dala beli Ljubljani z uničenjem nemških napisnih tabel narodno lice. Vse, kar je bilo v jedru narodno, mlado in staro, se je hipoma predramilo iz narodne mlačnosti, zavedajoč se, da nosi na sebi verige suženjstva. Slovenstvo je manifestiralo za svobodo, neodvisnost in narodno samostojnost. Skoraj istočasno se je prvič pojavila na ljubljanskih ulicah jugoslovanska demonstracija z vzkliki: «Živela Srbija!». Avstrija je odgovorila 20. septembra s puško in bajonetom.

Septembrski dogodki so prva in edina slovenska borba večjega značaja, ki je zahtevala več človeških žrtev, a je končala z lepim uspehom. Naša «ofenziva» na Koroškem po prevratu prekaša sicer septembrske dogodke po žrtvah, ne pa po pozitivnem efektu. V prvem, kakor v drugem slučaju je doprinešen dokaz, da slovensko pleme samo zase ni dovolj jako za ono skrajno borbo, ki brez pomisleka žrtvuje do skrajnosti, pa tudi dosega uspehe. To dejstvo mora biti zlasti merodajno za presojo naših morebitnih bodočih nacijonalnih bojev za osvoboditev naših še neodrešenih bratov. Za naš rod je značilno, da sledi njegovi radikalni in prevratni akciji prav kmalu iz njega samega najostudnejša reakcija.

Narodna mučenika Lunder in Adamič sta bila komaj položena v grob, rane neštetih, od avstrijske soldateske zadetih narodnih naših ljudi še niso bile zaceljene, pa so že vstali med nami narodne izdajice, ki so paktirali z Nemci in na naše stroške ter našo sramoto sklepali ž njimi zvezo. Tudi klerikalci so leta 1908. pod pritiskom nacijonalne omladine ob septembrskih dogodkih in takoj za njimi razvili narodno zastavo. Vstopili so celo v tedanji združeni «Narodni odbor», ki je bil par dni faktičen vladar v Ljubljani, udeležili so se pogreba padlih žrtev in občudovali smo korajžo «Slovenca», ki je pisal: «Gospod baron (Schwarz), pojdite v penzijon!» Kmalu nato je bila zveza slovenskih klerikalcev z Nemci prefektna, baron Schwarz je dobil absolutorij s pohvalo. Persekucija nacijonalne omladine se je začela s polno paro. Ljubljanski škof Jeglič je prepovedal postaviti Lundru in Adamiču nagrobni spomenik, klerikalno-nemška deželnozborska večina je nasilno razveljavila mandat poslanca Ribnikarja ter ga potem, ko ga je oropala imunitete, leta 1911. ovadila kot povzročitelja septembrskih dogodkov sodišču, z zahtevo, da se ga mora zapreti, ako se noče preiskavo proti njemu obbrezuspešiti. Zgodilo se je po njeni volji. Le možatost slovenskega sodnika je rešila posl. Ribnikarja obsodbe in ječe.

Sledila je najbolj sramotna doba slovenskega hlapčevstva in narodnega izdajstva, ki je vrholila ob izbruhu svetovne vojne, ko so klerikalci na zgodovinskem shodu dne 5. julija 1914 v Unionu «razbijali glave Srbom» in ko je tajništvo SLS izdalo zaupno okrožnico, da naj se ovadijo vsi narodno misleči ljudje avstrijskemu rablju. Neštete denuncijacije in persekucije so sledile, polnile so se ječe in taborišča, na Suhem bajerju in drugod so padale žrtve.

Ob prevratu in po prevratu l. 1918. so se septembrski dogodki kot odsev in odmev slovenske psihe nekako ponovili in se še danes ponavljajo. Takoj ob prevratu narodna sloga, narodno navdušenje. Toda nacijonalni in moralni elementi so kmalu začeli iz politične špekulacije, zvesti svojemu pod Avstrijo privzgojenemu hlapčevstvu, brizgati na težko priborjeno narodno edinstvo ter ujedinjeno državo strup in žveplo. Vse to, kar se je godilo med Slovenci od aneksije Bosne in Hercegovine pa do sredi svetovne vojne, ponavlja se tudi danes. Razlika je le v tem, da so takrat blatili Jugoslovanstvo in Srbe le klerikalci, da so bili klerikalci kot škodljivci in izdajalci naroda izolirani, sedaj pa iščejo stranke in politiki, ki se lažno predstavljajo narodu kot napredni in narodni ljudje, njihovo zavezništvo in jih v najgrši špekulaciji na najnižje instinkte če le mogoče še prekašajo po brezvestnosti, neznačajnosti in nepoštenosti.

Možje, ki so stali kot voditelji septembrskim dogodkom l. 1918. na čelu in so z narodno - radikalno dijaško strujo zanesli med Slovence mladostnega nacijonalnega ognja, so edini, ki so ostali od takrat pa do danes svojim idealom in principom nevpogljivo zvesti. Njih niso uničile klerikalno - nemške persekucije po septembrskih dogodkih, njih ni podrl med svetovno vojno pritisk avstrijske vojne furije, ko so stali v prvih vrstah borcev za narodno svobodo in samostojnost. Zato lahko z zaničevanjem ter preziranjem gledajo na klevetnike, ki v svoji inferiornosti po značaju in po duhu niso mogli slediti velikim dogodkom današnje dobe.

Naše svarilo Turčiji

NINČIĆ SPEJEL ODPOSLANCA KEMAL PAŠE. — VAŽNA SEJA MINISTRSKEGA SVETA. — POLOŽAJ POOSTREN?

Beograd, 20. septembra. (Izv.) *Minister za zunanje stvari dr. Ninčić je, prišedši v Pariz, sprejel odposlanca Kemalpaše; odsvetoval mu je odločno pohod na Carigrad, ker bi to tudi našo državo prisililo, da izstopi iz rezerve. Izjavil je tudi, da bi morali mi posebno eventualna vojaška ojačenja na bolgarsko-turški meji za vsako ceno preprečiti. Dalje tudi ni v našem interesu, da bi bila Grška v Evropi oslabljena.*

Ta izjava odgovarja tudi stališču naše vlade, kar se je ugotovilo tekom današnje seje ministrskega sveta.

Beograd, 20. septembra. Danes popoldne je na seji ministrskega sveta prečital prometni minister Stanić kot zastopnik zunanjega ministra poročilo o zunanji situaciji, ki so dospela od ministrskega predsednika Pašića ter od ministrov dr. Ninčića, Laze Markovića in Trifkovića iz Pariza, potem pa poročila, ki so dospela iz Aten in Bukarešte. Kakor se vidi iz teh poročil, vprašanje bližnjega vzhoda še ni prišlo v odločilni stadij. Predlogi, ki so jih stavile velesile ministrskemu predsedniku Pašiću, in predlogi, ki jih je stavila naša vlada, so različni. Ministrski svet ima torej dolžnost, da sam oceni in odredi najboljše ukrepe v tem vprašanju.

Kolikor soglašata Anglija in Francija v gotovih vprašanjih, se je ministrski svet po predlogu g. Pašića pridružil tem nazorom. Glede vprašanj pa, v katerih se Anglija in Francija ne strinjate, smatra naša vlada, da je treba delati na to, da pride tudi tu do soglasja. Ta vprašanja so bila glavni predmet današnje razprave. Do sklepa ni prišlo, ker se je pokazala potreba nekaterih instrukcij, in sicer v glavnem v vprašanju intervencije proti Kemalistom. Vest, da Rumunija ne pristaja na skupno mejo med Bolgarijo in Turčijo, se je sprejela na znanje. Odločena je uveljaviti svoje stališče z oboroženo intervencijo ter se pridružiti Angliji, ki hoče z vsemi sredstvi preprečiti, da bi Kemal paša osvojil Carigrad, kateremu se bliža s štirimi divizijami, s katerimi namerava prekoračiti morske ožine. Ako se ta vest potrdi ni dvoma, da bo Anglija intervenirala z vojaško silo.

Vsa ta poročila so položaj poostrila in povsem razumljivo je, da je ministrski svet zaslišal vojnega ministra o stanju vojske in mornarice. Vojni minister je izjavil, da je stanje naše vojske povoljno. Grška računa na našo pomoč. Trebalo bi, da se zaveda, da naša intervencija v korist Grkom ne bi ostala brez teritorijalnih izprememb in bi mi v tem slučaju morali dobiti Solun. Mnenja v ministrskem svetu so deljena. Vlada stoji v neprestani zvezi s Pašićem in Ninčićem v Parizu.

Povratek Pašića in Ninčića.

Beograd, 20. septembra. (Izv.) V parlamentarnih krogih se smatra, da bosta ministrski predsednik Pašić in minister za zunanje stvari dr. Ninčić dospela v Beograd v torek ali sredo radi važnih dogodkov, ki se pripravljajo na bližnjem vzhodu.

Posvetovanje Velike antante

MOŽNOST SPORAZUMA NI IZKLJUČENA.

Pariz, 20. septembra. (Izv.) Pariški pogovori glede vzhodnega vprašanja so dobiveli malo senzacijo. Lord Curzon je zvedel šele včeraj, da je italijanski poslanik Sforza prejel od svoje vlade nalog, naj se udeleži konference. — Angleški poslanik Hardingen je stopil nato k Sforzi in ga je naprosil imenom svoje vlade, naj opusti sodelovanje pri angleško-francoskih pogajanjih. Sforza je vsled tega sporočil pismeno Poincaréju, da mora zaprositi svojo vlado novih navodil, ako so njegovo izključitev iz konference res nameravali. Po posredovanju Poincaréja je obljubil Curzon, da se bo popoldne sestal s Sforzo in se z njim dogovoril.

Med tem pa so se začela pogajanja med Francijo in Anglijo. Po tri ure trajajočih pogovorih, katerih se je udeležil poleg Poincaréja, lord Curzona in Hardingena tudi ministrski ravnatelj Laroche, je pozdravil lord Curzon navzoče angleške in francoske novinarje. O poteku pogajanj ni imel kaj poročati; rekel pa je dobesedno: «Gibljemo se!»

Lord Curzon je sprejel popoldne italijanskega poslanika Sforzo; kaj sta govorila, še ni znano. Curzon je umaknil svoje pomisleke za soudeležbo Italije in ob štirih so se nato sestali Poincaré, Curzon in Sforza s svojimi sodelavci k novim posvetovanjem.

Oficiozno poročilo pravi, da je bilo sklenjeno, da je treba za rešitev miru na daljnjem Vzhodu sklicati čimpreje konferenco, kateri se imajo pritegniti Anglija, Italija, Francija, Japonska, Grška, Rumunska, Turčija in Jugoslavija. Ker je lord Curzon želel, da pred nadaljnjimi koraki povpraša svojo vlado za direktive, odpade jutrišnja seja. Prihodnja seja se vrši v petek popoldan.

ODPOKLIC ITALIJANSKIH ČET.

Rim, 20. septembra. (Izv.) Včerajšnji ministrski svet je sklenil odpoklicati italijanske čete iz Male Azije v Carigrad, kjer bodo vkrcane v Italijo.

DEMARŠA V SOFIJI

Sofija, 20. septembra. (Izv.) **Predstavniki Anglije, Francije in Italije so izvršili včeraj pri bolgarski vladi demaršo, v kateri so izjavili, da na noben način ne morejo dovoliti kakršnekoli akcije bolgarskih čet v Traciji.**

Položaj v Bolgariji

Beograd, 20. septembra. (Izv.) Po poslednjih vesteh iz Sofije bolgarska vlada popolnoma obvladuje položaj. Poleg že aretiranih glavnih voditeljev opozicije je vlada sklenila, da se aretirajo še vsi drugi odličnejši voditelji opozicijskega bloka. Vlada je sprejela v vsem obsegu zahteve mitinga vladine (zemljoradniške) stranke v Trnovem, da se ima o življenju in smrti bivših ministrov, ki so bili na vladi za časa katastrofe v Bolgariji leta 1913 in 1918, soditi z referendom, in sicer bo ves narod glasoval samo z da ali ne.

Kralj Boris se oženi z bogato Amerikanko?

New-York, 19. septembra (Izv.) «New York Herald» poroča, da se bolgarski kralj Boris pripravlja na ženitev z neko bogato Amerikanko.

Pritisk na žitne cene

Začasno ukinjenje izvoza žitne hrane.

Beograd, 20. septembra. (Izv.) Stalno padanje tujih valut in odločna protiizvozna politika vlade je omajala cene pšenice in moke. V Beogradu se je punujala danes rumunska moka št. 0 po 10 lejev. Vojno ministrstvo je ustavilo vse nakupe živil. Posledica tega je bila, da sedaj oblegajo ministrstvo ponudniki, medtem ko prej niso hoteli nič slišati o večjih prodajah. Ako se ponudniki ne bodo odločili na znižanje cene, najmanj za 1 Din pri 1 kg moke, bo ministrstvo izvršilo nakupe v inozemstvu, tako kakor je že tudi ministrstvo za socijalno politiko nabavilo preko tisoč vagonov koruze za južne kraje iz Južne Amerike.

Beograd, 21. septembra. (Izv.) Danes so bili izveščeni vsi devizni odbori pri filijalah Narodne banke, da smejo izdajati potrdila o osiguranju valute za izvoz pšenice, moke in koruze samo s privoljenjem ministrstva za socijalno politiko, pod katerega nadzorstvom in vodstvom se bodo izvrševali protidraginjski ukrepi vlade. Kakor se čuje, bo zaenkrat ustavljen vsak izvoz živil žitne hrane, dokler se ne pokaže, da je domača potreba popolnoma krita.

VPRAŠANJE PONAVLJALNIH IZPITOV.

Beograd, 20. septembra. (Izv.) Minister prosvete je odredil, da nova odredba, izdana glede ponavljalnih izpitov iz dveh predmetov, letos še ne velja za dijake srednjih šol v Sloveniji.

Uradniško vprašanje pred konečno rešitvijo

POSVETOVANJA PROF. REISNERJA Z URADNIŠKIMI DELEGATI. UREDITEV PLAČ NA ZLATI PODLAGI?

Beograd, 20. septembra. (Izv.) Vprašanje rešitve uradniškega vprašanja je stopilo v svojo zadnjo fazo. Tajnik sekcije zakonodajnega odbora za proučevanje uradniškega zakona poslanec Reisner se je danes popoldne razgovarjal z zastopniki centralne zveze uradnikov. Sekcija bo imela v petek sejo, na kateri bodo sklepali o stabilizaciji uradniškega položaja in o uradniških plačah. Misli se, da se morajo uradniške plače urediti na podlagi dinarja v zlatu, da ne bodo odvisne od menjajočega se kurza dinarja. O tem bodo vprašali za mnenje finančnega ministra. Pričakovati je, da bo zakon o državnih uradnikih stopil v veljavo okoli 15. oktobra.

Ljuba Davidović ostane v demokratskem klubu

PODPREDSEDNIK STRANKE MINISTER KRSTELJ V BEOGRADU.

Beograd, 20. septembra. (Izv.) Podpredsednik glavnega odbora demokratske stranke, minister dr. Krstelj, se je snoči vrnil iz Dalmacije v Beograd in je konferiral danes z Davidovićem, Pribičevićem, Timotijevićem in drugimi uglednimi člani demokratske stranke. Glavni odbor demokratske stranke bo sklican še ta teden, dočim se bo klubova plenarna seja vršila začetkom prihodnjega meseca. Sodeč po razpoloženju, je izključeno, da bi prišlo do razkola v stranki, ker je gosp. Davidović izjavil, da tudi v slučaju, ako bi prodrl v klubu s svojim stališčem Pribičević, ne bo izvajal konsekvenc.

Zopetna muslimanska kriza vlade?

MUSLIMANI ZAHTEVAJO IZPLAČILO ZA HAK. — MINISTER OMEROVIĆ GROZI Z DEMISIJO.

Beograd, 20. septembra. (Izv.) Na današnji seji ministrskega sveta je minister Omerović sprožil vprašanje agrarnih odnošajev v Bosni in Hercegovini. Muslimanom bi se imela izplačati preostala vsota 55 milijonov Din. Finančni minister je izjavil, da je agrarnemu odboru v Sarajevu stavil na razpolago 16 milijonov Din in da bi mogel dati še nadaljnjih 10 milijonov Din, ako bi trgovinski minister odstopil 7 milijonov Din, ki so določeni za zgradbo trgovinskega ministrstva, nakar bi mu dodal še 3 milijone. Več pa ne more dati, ker mora momentano zadovoljiti invalide.

Minister Omerović s tem odgovorom ni bil zadovoljen, temveč je izjavil, da se po sklepu glavnega odbora muslimanske narodne organizacije ne more o tem pogajati in da z ozirom na resno situacijo v Bosni in Hercegovini zahteva, da se vsa vsota takoj stavi na dispozicijo. Ministrski svet je sklenil, da se to vprašanje stavi na dnevni red prihodnje seje.

Minister Omerović je z ministrskega sveta odšel zelo vznemirjen in je izjavil vašemu dopisniku, da bo obvestil odbor svoje stranke in da ne veruje, da bo dalje sodeloval v vladi.

Kdaj se sestane skupščina?

Beograd, 20. septembra. (Izv.) Datum sklicanja narodne skupščine še ni končno fiksiran, ker o tem še ni sklepala vlada in ker še ni dospel v Beograd predsednik narodne skupščine dr. Ribar. Ker se ima z 20. oktobrom zaključiti sedanje zasedanje skupščine, da se more po predpisu ustave 20. oktobra sklicati novo zasedanje skupščine, je gotovo, da bo skupščina sklicana vsaj nekaj dni pred tem datumom, da bo izglasovala uradniško pragmatiko in zakon o izenačenju neposrednih davkov.

Letošnja žetev

Beograd, 20. septembra. (Izv.) Anketna komisija za zbiranje podatkov o stanju letošnje letine je začela svoje delo. Prvo poročilo komisije o stanju letine v Banatu se glasi: Pšenice 25.000 vagonov ječmena 2400 vagonov, ovsa 2500 vagonov, koruze 50.000 vagonov. V južnem Banatu je najbolj uspela koruza, v srednjem pa pšenica. Oves je letos mnogo boljši od lanskega leta. Po zadnjem poročilu so slive v Bosni rodile zelo dobro. Njihova cena pada, ker ni dana možnost za dovolj izdaten izvoz.

Povišanje poštnih pristojbin

Beograd, 20. septembra. (Izv.) **Ministrstvo pošte in brzojava objavlja, da se od 25. septembra dalje povišajo poštne pristojbine za ves notranji poštni promet za 100 %.**

POVIŠANJE DOKLAD NEUKAZNEMU POŠTNEMU URADNIŠTVU.

Beograd, 20. septembra. (Izv.) *Finančni minister je po predlogu poštnega ministra pristal na to, da se začasnemu (neukaznemu) osobju pri pošti in brzojavu povečajo doklade za povprečno 10 dinarjev na dan.*

NOVI FINANČNI VIRI.

Beograd, 20. septembra. (Izv.) Po današnji seji ministrskega sveta so se vršila posebna posvetovanja glede novih finančnih virov, ki postanejo potrebni vsled protidraginjske akcije. Povodom razprave o regulaciji draginjskih doklad je bilo sklenjeno, da se na vso moč deluje na to, da se že v oktobru uzakoni vsaj izenačenje in povišanje zemljiškega davka, čegar donos je proračunan na 1 milijardo Din, in pa povišanje trošarine na alkohol.

Borza

Zagreb, *devize:* Dunaj 0.0935 — 0.0985, Berlin 4.83 — 5.13, Budimpešta 2.67 — 3.07, Bukarešt 43 — 45, Milan 285.50 — 290.50, London 301.70 — 307.70 Newyork 68.50 — 69.50, Pariz 511 — 519, Praga 220.50 — 224.60, Švica 1275 — 1295, *valute:* dolar 67 — 69, levi 44, češke krone 213.50 — 231.50, funti 295 — 307, franki 500, marke 4.90. lire 283.

Trg. obrtna banka 60 — 62.
Brodska banka 67.50 — 70.
Hrvatska eskomptna banka 155 — 158.
Jadranska banka 400 — 425.
Jugoslovenska banka 104.50 — 105.50.
Ljubljanska kreditna banka 210 — 217.
Slavenska banka 112.50.
Praštediona 1095 — 1110.
Slovenska eskomptna banka 176.25.
Srpska banka 152 — 152.50.
Slavonija 114 — 116.
Union 625.
Ljubljanske strojne tovarne 180.
Trboveljska premog. družba 315 — 320.

Beograd, *devize:* Bukarešt 43.50 — 44.50, London 304 — 305, Berlin 4.70, Newyork 69, Praga 221 — 223, Ženeva 1270 — 1280, Budimpešta 2.75 — 2.85, Pariz 516 — 520, Milan 287 — 288, Dunaj 0.0925 — 0.0975, marke 5.40 — 5.90, leji 43 — 44.50.

Curih, *devize:* Berlin 0.365, Newyork 535.50, London 23.70, Pariz 40.80, Milan 22.50, Praga 16.80, Budimpešta 0.22, Zagreb 1.75, Sofija 3.05, Varšava 0.07, Dunaj 0.0075, avstr. žig. krone 0.00875.

Dunaj, *devize:* Zagreb 240.75 - 241.25, Beograd 963 — 965, Berlin 51.85 — 52.15 Budimpešta 29.45 - 29.55, London 330.200 — 330.900, Milan 3126 — 3134, Newyork 74.700 — 74.850, Pariz 5679 — 5691, Praga 2309.50 — 2315.50, Sofija 429.50 — 430.50, Varšava 10.20 — 10.30, Curih 13.935 — 13.965. *Valute:* dolarji 74.325 — 74.625, levi 398 — 402, nemške marke 52 — 53, funti 329.800 — 330.800, fr. franki 5620 — 5650, lire 3092.50 — 3107.50, dinarji 953 — 957, poljske marke 995 — 1025, leji 449 — 451, švic. franki 13.850 — 13.910, češke krone 2275 — 2305, madž. krone 29.20 — 29.40.

Berlin, *devize:* Italija 6142.30 — 6157.70, London 6491.85 — 6508.15, Newyork 146.360 — 146.684, Pariz 11.186 — 11.214, Švica 27.215.80 — 27.384.20, Dunaj 1.93 — 1.97, Praga 4569.75 - 4580.75, Budimpešta 5767 — 5783, Sofija 878.90 — 881.10.

Službena pragmatika držav. nameščencev

Nova službena pragmatika državnih nameščencev se pravkar pretresa v posebnem odseku zakonodajnega odbora. Odsek bo s svojim delom do konca tega tedna gotov in pride njegovo poročilo tekom prihodnjega tedna pred plenum zakonodaj. odbora. Iz predloga zakona o uradnikih in ostalih državnih civilnih službenikih posnemamo, da se predlagajo za uradnike sledeče *osnovne* plače v dinarjih:

Stopnje	I. kat.	II. kat.	III. kat.
1.	3900	3000	2500
2.	5000	3800	3000
3.	5600	4300	3400
4.	6200	4800	3800
5.	6900	5400	4300
6.	7600	6000	4800
7.	8500	6700	5400
8.	9400	7400	6000
9.	10.400	8200	6600
10.	12.000	9000	7200

Položajne plače se predlagajo takole:

I. kat.	II. kat.	III. kat.
1. 13.500		
2. 9000		
3. 6600	1. 6000	
4. 5000	2. 4000	
5. 3600	3. 3000	1. 3000
6. 3000	4. 2400	2. 2000
	5. 1800	3. 1400
		4. 1000

Plače *zvaničnikov* naj bi bile tele:

1. stopnja 3400,
2. „ 3800,
3. „ 4200,
4. „ 4600,
5. „ 5000,
6. „ 5400,
7. „ 5800.

Sluge bi po novem načrtu prejemali:

1. stopnja 3000,
2. „ 3360,
3. „ 3720,
4. „ 4080,
5. „ 4440,
6. „ 4800,
7. „ 5160.

Redne stanarine po vladnem osnutku bi bile za *uradnike* v I. kateg. prvih šest služb. let po 3000, nadaljnih 9 let po 4800 in za ostalo dobo po 6000 Din na leto; za II. in III. kat. prvih šest let po 1800, nadaljnih 9 let po 3000 in v ostali dobi po 4200 Din na leto. *Zvaničniki* in *služitelji* bi dobivali na leto po 1200 Din stanarine.

Samci, vdovci ali ločeni zakonci naj dobe le 50 odst. redne stanarine; ministrski svet pa lahko v uvaževanja vrednih primerih stanarino zviša. Dodatek za vsakega otroka znašaj do 6. leta 360, do 12. leta 600, nadalje pa po 840 Din na leto.

Poročali smo že, da misli posl. *Reisner* glede osnovnih in položajnih plač, glede prejemkov in napredovanja zvaničnikov (poduradnikov) in slug ter tudi glede stanarin predlagati nekatere premembe in primerna zvišanja. Želeti je, da se pragmatično vprašanje državnih nameščencev končno uredi; hkratu se uredi regulacija prejemkov in ukine maksimiranje doklad. Gotovo je, da niti po novi ureditvi celokupnih prejemkov državnim nameščencem ne bo postlano na rožicah, ako se hkratu ne zniža draginja. Resolucijo žen državnih nameščencev mora zatorej vlada prav resno upoštevati, saj želi predvsem vlada, da ima zadovoljno in mirno službujoče nastavljence.

Borba za Carigrad

V mirovnem diktatu Turčiji sta si Francija in Italija izgovorili vsaka svojo interesno sfero v Mali Aziji, dočim si Anglija ni prihranila ničesar specijalnega — pri tem seveda Mezopotamije, Sirije in Arabije ne jemljemo v račun. Pač pa je imela Anglija svojo glavno pozornost obrnjeno na Carigrad in Dardanele, kjer je imela tudi glavni del mednarodnih posadk.

Ko so kemalisti organizirali svojo vlado v Angori ter ji podredili vso turško Malo Azijo, so se morale evropske določbe glede Anatolije po vrsti modificirati. Oni del vzhodne Turčije, ki so ga velesile prisodile samostojni armenski državi, so najpreje zasedle kemalistične čete, v zvezi z boljševiškimi armadami, ki so okupirale ter sovjetizirale bivšo rusko Armenijo. Tu so Turki celo pridobili nekaj obmejnega ozemlja, ki je bilo nekdaj že rusko. Nato so se najpreje Francozi sporazumeli z angorsko vlado, ji odstopili Kilikijo in severni pas sirskega ozemlja, dasi so dobili za ta predel mandat od Zveze narodov. V zvezi s tem so tudi Italijani evakuirali južnozapadni del Anatolije s Konijo ter se umaknili s celine. Sedaj je po novih diplomatskih uspehih Turčije, izvojevanih s francosko pomočjo, Kemal prišel tudi v posest jonske obale s Smirno.

Preostaja kemalistom le še, da kronajo svoje uspehe naposled s pridobitvijo Carigrada. Po prvotni mirovni pogodbi bi se mogel Turkom vrniti Carigrad šele, kadar bi pristali na diktirane mirovne pogoje in pa izvršili vse njihove določbe. Je tedaj še mnogo razlogov, da se Turki še ne vrnejo v prestolico padišaha.

V vseh poročilih se povdarja, da nasprotuje vrnitvi Turkov ta trenutek tudi Francija, dasiravno organizira glavni odpor Velika Britanija. Očividno se tudi v francoskih političnih krogih zavedajo nevarnosti, ki bi mogla nastopiti, ako bi zopet vladala Turčija nad ožinami, ako bi se mogla obnoviti turško-bolgarska zveza in bi se eventualno mogle pojaviti na bolgarskih mejah tudi — boljševiške čete. Boljševiki povdarjajo, da postane Črno morje zaprto rusko-turško morje, kakor hitro izginejo zapadnoevropske čete iz Carigrada in Dardanel. Ako ostanejo ožine v oblasti mednarodnih čet ali morda Zveze narodov, tedaj bi imela tamkaj seveda prvo besedo Anglija.

Jasno je, da sodijo ožine Rusiji, ali da mora biti vsaj fizično nemogoče, da bi se kdaj zaprle za ruske ladje. To je bilo med svetovno vojno proglašeno iz ameriške strani, po samem Wilsonu. Toda danes še ne moremo normalno računati z Rusijo, zato more biti z našega stališča dobrodošla ona solucija, ki pušča vprašanje Carigrada in ožin odprto ali vsaj ne definitivno rešeno.

Trgovsko zborovanje v Mariboru

Maribor, 20. septembra.

Nocoj se je vršil v prostorih restavracije «Maribor» sestanek mariborskih trgovcev, na katerem se je razpravljalo o težkočah, ki ovirajo trgovino vsled nerodnih deviznih odobrenj in radi **počasnega carinjenja.** Sestanek se je razvijal vsled velike udeležbe trgovcev, obrtnikov in industrijalcev, celo iz okolice, jako živahno ter je postal pravo manifestačno zborovanje.

O stvarnem informativnem referatu zastopnika trgovske in obrtne zbornice gosp. dr. Plessa se je razvila vsestranska debata, ki so se je udeležili posamezni trgovci in razni bančni uradniki. Številni govorniki so poročali o slabem stanju trgovstva, kazali na dobrohotno umevanje za svoja stremljenja s strani finančnega ministra za zboljšanje naše valute, grajali pa uvozne predpise, ki so jako nerodni in ovirajo trgovski promet zlasti zato, ker finančni minister pri pripravljanju svojih odredb ne zasliši tudi mnenja strokovnjakov.

Posebno se je grajalo poslovanje mariborske carinarnice, ki z različnim tolmačenjem carinskih predpisov še otežkoča poslovanje. Na mariborski carinarnici leži danes 20 tisoč poštnih paketov, ki bodo sedaj, kakor je obljubil minister trgovine o prilik ljublj. velesejma vsled intervencije mariborskega referenta trgovske zbornice gosp. Mohoriča, po pomnoženju carinskega osobja končno vendarle prišli v roke prejemnikov. Pohvalno so omenjali poslovanje carinarnice v Dravogradu.

Trgovec Goleš je v daljšem govoru ostro napadal mariborske špediterje in carinske posrednike radi visokih zahtev in navedel nekaj drastičnih slučajev šikaniranja mariborske carine.

Trgovci so zahtevali v resoluciji od finančnega ministra, da pred izdanjem svojih naredb zasliši mnenje strokovnjakov. Energično so zahtevali izdajo deviznih odobrenj pri podružnici Narodne banke v Mariboru. Pri slučajnostih so stavili zborovalci na dr. Plessa razna vprašanja glede odobrenja deviz in uvoza, na katera jim je dal striktne in zadovoljive informacije. Govorili so še posebno lepo in stvarno gg. Poschinger, Weixel, Tončić, dr. Pipuš, Wellinger in drugi.

Zborovanje je trajalo skoro tri ure. Končno je javil predsednik, da bo sklical v prihodnjih dneh javen shod trgovstva radi pobijanja draginje. Poleg tega se je sklenilo vpeljati vsakih 14 dni redne diskusijske večere mariborskih trgovcev.

Politične beležke

+ **Radićevi ukazi.** Radićev «Slobodni Dom» naznanja, da se bo v soboto, 23. t. m. vršila 20. seja Hrvatskega bloka in nato seja glavnega odbora Radićeve stranke. V nedeljo pa se vrši sestanek predsednikov vseh radićevskih političnih organizacij. Za ta zadnji sestanek je ukrenil diktator Radić velike varnostne odredbe, a ne morda proti «Pribičevićevim batinašem», o katerih vedno kriči, ampak proti fronderjem, ki se jih boji v svoji lastni stranki. Zahteva namreč, da se mora vsak predsednik izkazati s pooblastilom, ki mora vsebovati klavzulo, po kateri mora dotičnik že v naprej pristati na vse zaključke, ki bodo «sklenjeni v smislu prava samoodločbe hrvatskega naroda in na temelju seljaške republikanske ustave». Da, da, gospod Radić in njegov štab imata lepe pojme o demokratizmu!

+ **Kaj pravi Radić o zagrebškem kongresu?** «Gosposki monarhistični lovci raznih gosposkih strank in skupin, pod imenom javnih delavcev in intelektualcev, so obdržali javno politično skupščino. Predsedoval je najprej politični pokojnik dr. Ante Pavelić, ki je za kratko oživel, da lahko predloži pozdravni brzojav, nu, saj veste komu . . .» In s sličnimi vljudnostmi, ki jim je Radić mojster, obsiplje v dolgem članku «Slobodnega Doma» po vrsti gg. Smodlako, Davidovića, Veljkovića ter udeležnike, «zaroblje-no uradniško gospodo», ki jih ni bilo nad 1500 in še med temi je bila ogromna večina pristašev Hrvatske zajednice. Od svojega pričakovanega zavezника so se gg. kongresisti pač nadejali drugega pozdrava.

+ **Hrvatski klerikalci in Radić.** Na zunaj so hrvatski klerikalci veliki, neizprosni sovražniki Stipice Radića. Iz Radićevega «Slobodnega Doma» pa doznavamo, da so se klerikalci že ponujali Radiću, ampak stavili so pogoj, da stopi v vlado, da bi tudi oni razpolagali — z bajoneti. O, ti bajoneti! Proti njim vedno vpijejo oni, ki ne razpolagajo ž njimi, želijo si pa vsi ti, da bi mogli ž njimi razpolagati in se jih tudi — posluževati do mile volje . . .

+ **Socijalizem narodnih socijalistov** ni našel milosti pri «Napreju», ki očita stranki Deržiča, Kamenarovića in tovarišev, da so se vedno borili proti socijalizmu, da zlorabljajo socijalistično ime, da «vladajo v NSS frakarski narodnjaki» itd. Deloma je to krivica. Frakarji niso niti za NSS dobri, ker frakar nikdar ni za demagogijo, pri NSS pa brez demagogije ni nič. Njo drži sama demagogija in Kamenarovićev denar, kakor prej Peskov. List in strankino vodstvo životarita danes le od Kamenarovićeve milosti in plečeta, kakor on žvižga. Odtod tudi uvodniki, ki so pisani v banki in za banko.

+ **Si duo faciunt idem . . .** Izjemoma tudi «Naprej» zrno najde. V svoji četrtkovi številki (od včeraj) konštatira: Narodni socijalisti so v «Novi Pravdi» napisali: «Torej tudi Ethin Kristan gre v službo kapitalistične vlade. List za listom odpada.» Prej so pa isti ljudje pisali o dr. Rybařu, voditelju NSS, ki je od iste vlade sprejel imenovanje za polnomočnega ministra v Bruslju (z dietami frankov v Beogradu): «Čestitamo gosp. ministru na tem odlikovanju ter ga prosimo, naj nas ne pozabi.»

+ **Zanimivo konstatacijo** najdemo v današnjem «Napreju» poleg nekaterih drugih. Tako očita «Naprej» svoji dosedanji zaveznici «Bankoslaviji», da bi «narodni socijalisti» ne imeli tega lista brez Rybařa. Da pove to baš list črno - modro - rdeče koalicije, je dvakrat pikantno. «Naprej» menda ni na sumu, da je prijatelj «Jutra». S svojo konstatacijo je pa samo potrdil, kar smo mi že zdavnaj dokazali, da je namreč potom upravnega svetnika «Jadranske banke» dr. Rybařa, pred kratkim še voditelja NSS, in po njegovi zelo aktivni intervenciji Kamenarović dal denar za transakcijo s Peskom in za nakup «Bankoslavije». «Bankoslavija» obstoji le, dokler hoče Kamenarović in njegova klika. List pleše, kakor ta klika žvižga, — in NSS tudi. To vidi in vé celo «Naprej», — česar pa še ne vé, je to, da piše proslule bankirsko - bojne obrekovalske uvodnike visok uradnik «Jadranske banke» in posebni miljenec Kamenarovićev, — in sicer za dobro, zelo dobro nagrado in da stoji redakcija «Jugoslavije» pod stalnim nadzorstvom svojih «krušnih očetov».

Prosveta

INŠTRUMENTALNI POUK NA KONSERVATORIJU GLASBENE MATICE V LJUBLJANI.

Splošno pomanjkanje izurjenih in popolno izvežbanih godbenikov inštrumentalistov ne le pri Slovencih, ampak v Jugoslaviji sploh, je splošno znano. Da se vzgoji naraščaj tudi v tem oziru, je sklenil odbor Glasbene Matice v Ljubljani tudi v tekočem šolskem letu obdržati pouk inštrumentov in sicer čela, kontrabasa, flavte, oboe, klarineta, roga, trobente in pozavne, katere inštrumente končujejo sami absolvirani konservatoristi, ki so obenem tudi praktični godbeniki.

Ravnateljstvo konservatorija vabi mladeniče, da se posvetijo temu pouku, kot življenskemu poklicu, ki jim po kratki dobi nudi stalen in dober kruh.

Zato pozivlja ravnateljstvo konservatorija vse one gojence, ki nameravajo v ravnokar začetem šolskem letu obiskovati inštrumentalni pouk v zgoraj navedenih inštrumentih, da se vpišejo vsaj do dne 28. septembra v pisarni Glasbene Matice, Gosposka ulica št. 8, kajti dne 1. oktobra se začne z rednim poukom. Po izvršitvi študij dobe gojenci absolutorij konservatorija, ki jih usposobi, da so lahko člani ne le velikih orkestrov doma, ampak po vsem svetu. Ukovina za vsak inštrument znaša 240 kron mesečno.

Na ta razpis prav posebno le opozarjamo dirigente raznih godb v Sloveniji, da priporoče svojim izvršujočim članom, naj se poslužijo dobrote sistematičnega pouka. Zunanjem učencem olajšuje prihod k pouku dijaška železniška karta, katero dobi lahko vsak reden gojenec konservatorija.

Če hočemo v orkestralni glasbi napredovati, je osamosvojitev tudi na tem polju neobhodno potrebna.

Učence-inštrumentaliste se bo v obzira vrednih primerih deloma ali popolnoma oproščalo ukovine in se jim bo šlo pri nabavi inštrumentov v vsakem oziru na roke.

Tudi učenci višjih razredih, srednjih, obrtnih in trgovskih šol kakor tudi slušatelji univerze, naj bi se posvečali inštrumentalnemu študiju, da bodo pozneje kot godbeniki-amaterji mogli sodelovati pri orkestrih, sinfoničnih prireditvah, fanfarah itd.

Sport

Primorje - Hermes. V nedeljo, 24. t. m. ob 16. se vrši v Ljubljani na igrišču Primorja ob Dunajski cesti za artilerijsko vojašnico prvenstvena tekma med S. K. Primorje in S. K. Hermes. Kakor se je pri zadnji prvenstveni tekmi med Ilirijo in Hermesom videlo, razpolaga Hermes s prav dobrimi močmi ter igra z veliko ambicijo. Proti Primorju nastopi še bolj ojačen, kakor prošlo nedeljo. Ker gre za obstoj v prvem razredu, bodeta oba kluba napela vse svoje moči, tako da je pričakovati ostre borbe. Sodil bo g. Ochs iz Celja. Predtekmo igra Primorje rez. s S. K. Slovan ob pol 15.

Iz Lahkoatletskega saveza za Slovenijo. Da omogoči čim hitrejše in točnejše obveščanje svojih članov je sklenil upravni odbor L. S., da bo objavljal važne in nujne službene zadeve odslej tudi v sportni rubriki «Jutra», ker «Sport» kot polmesečnik ne zadošča vedno. Glavno službeno glasilo Saveza pa ostane «Sport» seveda tudi v bodoče.

Malostransky S. K. iz Prage, ki je, kakor znano, ob priliki kraljevega prihoda na Bled častno zastopal naše severne brate na nogometnem polju, je zmagal preteklo nedeljo nad rezervo DFC. s 4 : 2 (2 : 0).

Stanje prvenstva v I. razredu na Dunaju (17. septembra). Amaterji in Hertha po 5 točk, Rapid in Hakoah 4 točke, Wacker in Admira po tri točke. Pripomniti je, da so Amaterji in Hertha odigrali že tri tekme, drugi pa še le po dve.

Novi svetovni rekordi v teku. Šved Lundgren je zboljšal svetovni rekord na 500 m na 1:05.5. *Nurmi* je postavil nov rekord na 5 km v času 14:35.3 in na 3 angleške milje v času 14:08.3, za 6 sek. boljši kot je bil njegov prejšnji svetovni rekord.

Službena objava LNP. Danes ob 18. uri se vrši v kavarni Evropa važna izredna seja upravnega odbora LNP. Vabijo se vsi odborniki, da se iste točno in zanesljivo udeleže. — Tajnik.

Službena objava LNP. V nedeljo dne 24. t. m. se vrše sledeče prvenstvene tekme: na igrišču S. K. Ilirije je ob 9. uri LASK. : Svoboda Moste. Blagajno ima LASK. Na igrišču S. K. Primorja ob 9. uri Svoboda Ljubljana : Slavija. Blagajno ima Svoboda Ljubljana. Popoldne ob 16. uri na igrišču S. K. Primorja Hermes : Primorje. — Tajnik II.

Nov svetovni rekord v teku. Nurmi je postavil nov svetovni rekord na 2000 m s 5:26. Dosedanji rekord Šveda Zandera je znašal 5:30.

Jugoslovanski novinarji na Poljskem

Kot druga točka na sporedu našega potovanja po Poljskem je bil izlet v Boryslaw, kamor smo se odpeljali iz Lvova v sredo 6. septembra zvečer. Ko smo 7. septembra zjutraj dospeli v Boryslaw, so gosti oblaki zakrivali nebo. Megla, kakor smo je navajeni v Ljubljani, nam je onemogočila, da bi mogli posetiti Silvo Plano, hrib, ki dominira nad Boryslawom in odkoder se ima, ako je lepo vreme, krasen razgled po celem mestu. Boryslaw sam je pravi tip galicijskega židovskega mesteca. Trgovina je popolnoma v rokah Židov, Poljaki so zaposleni pri napravah, v katerih se spravlja na dan dragoceno sirovo mineralno olje. Žid trguje, Poljak dela. Bilo bi odveč opisati podrobnosti teh naprav, ki so itak vsakomur znane iz šolskih knjig. V Boryslawu smo se prepričali o velikem naravnem bogastvu Galicije, ki v prvi vrsti jamči za sijajno gospodarsko bodočnost cele Poljske.

Samoobsebi umevno je, da si po Boryslawu ogleda vsak Drohobyč, kjer se v velikih rafinerijah pridobivajo iz surovega olja razni produkti kot bencin, petrolej, parafin itd. Največja teh rafinerij v Drohobyču je državna fabrika mineralnih olj (Panstwowa Fabryka Olejow Mineralnych), ki je bila zgrajena leta 1908. Ta državna rafinerija ima modernejše stroje nego vse ameriške rafinerije in sicer zaradi tega, ker hočejo v Drohobyču pridobiti iz surovega olja čimvečji odstotek porabljivih snovi, kar v Ameriki, ki je sicer praktična država par exellence ni potrebno. Amerika je tako bogata na sirovem olju, da ji zadostuje, da pridela iz svojega mineralnega olja približno 50 % porabljivih snovi, ostalo (takozvani «Rückstand» iz surovega olja) se uporabi v Ameriki kot kurivo. Iz Boryslawa spravljajo sirovo olje v Drohobyč ali v cisternah ali pa po ceveh, ki so dolge 15 km, v rafinerije. Državna rafinerija v Drohobyču more dnevno rafinirati do 120 vagonov sirovega olja.

V Drohobyču smo prenočili v lepih prostorih državne rafinerije ter se drugo jutro odpeljali preko Stryja in Lvova v Krakov, kjer so nam tamošnji novinarji in naši dijaki, ki študirajo na krakovskem vseučilišču, priredili na koldvoru izredno prisrčen sprejem. Pozdravil nas je podpredsednik sindikata novinarjev Woyczinski, kateremu se je zahvalil šef presbiroja Ivković. Izraz radosti jugoslovanskih dijakov nad našim prihodom je dal predsednik Jugoslov. akad. društva v Krakovu «Slov. Jug» visokošolec agronom Mežan z Pleda. Zvečer smo se zbrali v intimni večerji v hotelu «Poler» in kmalu je vladalo med nami prav prijateljsko razpoloženje. Direktor (gimn.) Roman Zawilinski, znan po svojih prevodih Zofke Kvedrove in Aškerca, je v kratkih besedah prisrčno pozdravil jugoslovenske goste ter označil njihov prihod kot prvi znak zbližanja dveh bratskih narodov. Zahvalila sta se mu šef presbiroja Ivković in urednik Zobec.

Naslednji dan smo si ogledali mesto. V Krakovu te spremlja povsod slavna zgodovina poljskega naroda. Na slavnem Wawelu stojiš ob grobovih poljskih kraljev, v okolici te spominjajo razni hribi takozvani Kopci, kakor n. pr. «kopiec Kosćiuszki» na junaške boje poljskega naroda. S Kopca Kosćiuszkovega smo uživali krasen razgled na lepo krakovsko mesto. Da je tudi sport v Krakovu zelo razvit, se vidi iz tega, da smo s tega hriba opazili kar štiri lepa sportna igrišča, in sicer društev «Cracovije», «Wisle», «Judženke» (Židovke) in akad. sportnega kluba.

Isti dan popoldne smo se odpeljali v Wieliczko, kjer se nahaja največji rudokop soli na svetu. Kar smo tam videli, je presegalo vse naše pričakovanje. Pod vodstvom inž. Kurblaucha smo občudovali velikanske podzemske dvorane, izklesane iz soli. Naj omenim le veličastno dvorano, kjer se nahaja božji hram, posvečen sv. Kunigundi, zaščitnici wieliczkih rudarjev. Ta božji hram je dvakrat večji kot notranjost frančiškanske cerkve v Ljubljani, na glavnem oltarju stoji kip sv. Kunigunde, ob straneh krasni stranski oltarji in razni kipi svetnikov. Vse, celo lestenci, ki vise s stropa, je izdelano iz soli; izklesali so vse te umetnine domači rudarji. Krasna je tudi plesna dvorana, kjer prirejajo rudarji svoje plese. Spustili smo se do 130 m pod zemljo ter po dolgem podzemskem potovanju zopet odšli po dvigalih na površino zemlje.

Skoro ves prihodnji dan smo porabili za to, da si ogledamo narodni muzej, ki se nahaja v takozvanih «sukienicah». Poseben muzej je «Dom Jana Matejka», tega največjega poljskega slikarja in enega prvih historičnih slikarjev sveta. Jan Matejko se je rodil leta 1838. v Krakovu, kjer je tudi leta 1893. umrl. V tem njegovem domu, kjer smo videli tudi sobe, kjer se je rodil in umrl Matejko, je zbran ves materijal, vse poljske narodne noše itd., ki so služili Matejku kot modeli za njegove slike.

Naš poset tega doma pa je postal važen tudi za odnošaje med obema bratskima narodoma. Jugoslovenski in poljski novinarji iz Krakova so se zbrali na privatnem stanovanju kustosa Macieja Szukiewicza ter na predlog gg. Woyczinskega in Ivkovića sprejeli naslopno resolucijo:

«Jugoslovanski in poljski novinarji, zbrani dne 10. septembra 1922 v Krakovem v stanovanju gosp. M. Szukiewicza, so sklenili ustanoviti «Jugoslovensko - Poljsko društvo», kateremu bi bil cilj kulturno zbližanje Poljakov ter Srbov, Hrvatov in Slovencev. Za to zbližanje bi služilo obojestransko časopisje, prevodi literarnih del, vpoznavanje jezikov ter medsebojne umetniške manifestacije. Krakov, 10. septembra 1922.»

Resolucija je bila sprejeta soglasno in pomenja vsekakor važen dogodek za bodoče odnošaje med Poljaki in Jugoslovani.

V Krakovu so nam priredili na čast več banketov, pri katerih se je ponovno pokazalo, da si želita oba naroda iskreno prijateljstvo v korist vsega Slovanstva. Po vseh bratskih in prisrčnih sprejemih, ki smo jih doživeli v Krakovu, smo čutili dolžnost, da damo tudi mi izraza naše ljubezni do poljskega naroda. V to svrho smo sklenili, da položimo na spomenik velikega poljskega pesnika A. Mickiewicza venec, ki naj služi poljskemu narodu v dokaz, da znamo ceniti velikane bratskega naroda. Velik venec s trakovi v naših državnih barvah smo položili pred spomenik in naš govornik je poudarjal, naj smatrajo Poljaki to počaščenje velikega slovanskega pesnika kot izraz spoštovanja celokupnega našega troimenega naroda. Navzoče mnogobrojno občinstvo je bilo vidno ginjeno.

Vtisi, ki smo jih dobili v Krakovu, so tako veliki in globoki, da smo se le s težkim srcem poslovili od tega divnega poljskega mesta, kjer vse spominja na slavno poljsko preteklost. Pred odhodom smo posetili še krakovsko gledališče ter prisostvovali komedijama slavnega poljskega pisatelja Aleksandra Fredrija.

Pripomniti moram še to, da so nas v Krakovu vedno spremljali naši dijaki, ki so pred pol leta prišli iz raznih učilišč v Krakov, kjer hočejo med Poljaki dokončati svoje študije. Največ naših dijakov v Krakovu študira medicino. Vsi se počutijo, kakor zatrjujejo, izredno dobro, hvalijo kolegijalnost svojih sošolcev in poudarjajo vedno s hvaležnostjo podporo, katero uživajo od strani oblasti in profesorjev. Tudi tukaj je eno izmed najvažnejših vprašanj za dijaka vprašanje stanovanj. Za enkrat so dijaki nastanjeni v bivši vojaški realki v Lobzowu. Ustanovili so si svoje društvo «Slovenski Jug». Večina dijakov je tudi preko počitnic ostalo v Krakovu. Prosili so nas, naj bi jim preskrbeli slovenske liste. Obljubili smo jim in s težkim srcem so se poslovili od nas, ko smo zapustili Krakov.

T. Z.

Politični odmevi.

Anglija, Mala antanta in Dardanele

Dogodki na bližnjem vzhodu so izzvali posebno v Angliji, ki je na teh dogodkih močno zainteresirana, prav nervozno razpoloženje. Časopisje piše zelo zanimive članke o dogodkih, ki imajo slediti grškemu porazu v Mali Aziji in zahtevam angorske vlade, ter označa položaj kot zelo resen.

Morske ožine bi imele ostati nevtralne in okupirane po zavezniških četah do končnega sklepa miru, ker odnošaji med zavezniki in Turčijo so še vedno taki, kot so bili ves čas vojne. Oficijelno se konstatira od angleške strani, da bi turški napad na nevtralni pas ob ožinah pomenil obnovitev vojne med Turčijo in zavezniki.

«Daily Chronicle», očitno oficiozno inspiriran, pričakuje z gotovostjo splošno konferenco v bližnjih dnevih. Ta list pove tudi, da so zavezniki v marcu mesecu sklenili v Parizu, da se vrne Turčiji majhen del Tracije in tako ustvari majhna skupna meja Turčije in Bolgarije, ki bi bila brez vsakega strategičnega pomena. Sploh bi bil evropski del Turčije popolnoma demilitariziran in vsaka sprememba tega načrta bi spravila mir na Balkanu v resno nevarnost. List končuje svoja izvajanja z naglašanjem potrebe po sodelovanju Male antante pri definitivni ureditvi tega vprašanja.

Iz angleškega časopisja se vidi, da imajo sklepi pariške konference v marcu mnogo tajnih klavzul. V Londonu smatrajo za možno, da tudi Bolgarska stopi v akcijo, ako prenese Kemalpaša bojišče na evropska tla. Vedenje bolgarskega ministrskega predsednika je že več tednov nekam skrivnostno. Bolgarska se ni dovolj razorožila. Kakor hitro pride ona v stik s Turčijo, moglo bi postati zelo nevarnih onih šest divizij, ki jih Bolgarija še ima in od katerih sta dve dobro oboroženi z artiljerijo. Z ozirom na to nevarnost novega velikega konflikta na Balkanu je podvzela Anglija močno diplomatično akcijo v krogih Male antante, ki jo je do sedaj smatrala Francija za svojo domeno. Državam Male antante bi morala biti — po mnenju angleškega tiska — sedaj veliko bolj simpatična politika Anglije, ki je nasprotna Turčiji, kot francoska politika, ki je naklonjena Turčiji. Anglija in Mala antanta sta v tem vprašanju naravna zaveznika. Počakati je treba, da se bo videlo, kolik vpliv je pripravljena Francija priznati tej skupini na sevreški mirovni pogodbi. Najvažnejše je, ali bo Francija smatrala za samo po sebi umljivo, da pomeni vsak pojav Kemalovih čet v Traciji casus belli. Ako se Francija v tem vprašanju ne izjavi jasno, potem doživi svet angleško-turško vojno za Dardanele!

Tako piše po angleški vladi inspirirano časopisje. Turško vprašanje, oziroma vprašanje bližnjega vzhoda postaja toraj zelo resno in pri reševanju tega vprašanja računata z Malo antanto prav resno obe nasprotni skupini!

Rezultati ljudskega štetja v Bolgariji

Objavljeni so rezultati zadnjega ljudskega štetja, ki se je vršilo v Bolgariji dne 31. decembra l. 1920. Ti rezultati so silno zanimivi, ker nudijo priliko, primerjati stanje prebivalstva iz povojne dobe z onim izpred vojne. Dalje je statistika iz Bolgarije še posebe zanimiva za nas ker omogoča primerjanje s statističnimi navedbami za prebivalstvo Srbije. Saj leži med l. 1910. in 1920. za Bolgarijo kakor za Srbijo najprej prva balkanka in malo nato druga balkanska vojna, potem pa velika svetovna vojna. Videli pa bomo, da so rezultati za Bolgarijo mnogo ugodnejši, nego oni za Srbijo.

Po štetju iz l. 1920. ima cela Bolgarija 4,860.311 prebivalcev. Z ozirom na l. 1910. kažejo nazadovanje le prav redki okraji, in sicer okraj Peštera v okrožju Plovdiv (za 0·2 %), okraj Trn v okrožju Sofija (za 4·1 %) in okraj Gabrovo o okrožju Trnovo (za 1·1 %). Vsi ostali okraji ter okrožja kažejo ljudski prirastek in to v razmeroma zelo veliki meri. Naj navedemo, da štejejo vsi okraji v obsegu Bolgarije izpred l. 1912. danes 4,442.918 prebivalcev, dočim so jih izkazali l. 1910.: 3,993.250 duš. To se pravi, da znaša prirastek nič manj kot 11 %! Vsekakor zelo visoka številka za državo, ki je prestala dve balkanski in nato še skoro štiri leta svetovne vojne. Res, da bolgarske žrtve daleko niso bile tako strašne kot srbske, bodisi na bojiščih kakor povzročene po kužnih boleznih ter po metodičnem sovražnem uničevanju, ali vendar tako ugodni rezultati ljudskega štetja iznenadijo. Očividno je treba za velik del prirastka iskati vzroka v dejstvu, da se nahaja v Bolgariji zelo mnogo emigrantov iz naše in grške Makedonije, dalje iz rumunske Dobrudže ter iz grške Trakije. Naposled je na bolgarskih tleh tudi še mnogo Rusov-beguncev.

Tudi največja mesta v Bolgariji kažejo zelo močno napredovanje. Vsem na čelu je Sofija, ki se je povečala od 102.812 prebivalcev iz leta 1910. na 154.415; prirastek znaša tedaj 50·2 %. Drugo največje mesto je Plovdiv, ki je narastel od 47.981 na 63.418 prebivalcev. Kot tretje mesto stoji Varna s 50.819 (l. 1910. še 41 419) preb., kot četrto Ruščuk z 41.563 (leta 1910.: 36.255) preb. Ostala mesta imajo vsa manj nego 30.000 preb. Večja mesta izkazuje zmerno napredovanje, manjša pa nazadovanje, kajti skoro v vseh mestih izpod 15.000 preb. je opazovati zmanjšanje števila prebivalstva v zadnjem desetletju.

Laška sodba o laškem tisku

Tržaški politično-satirični list «La Coda del Diavolo» («Vragov rep») od sobote, 16. t. m. je na uvodnem mestu objavil z ozirom na kongres italijanskega tiska, ki se je te dni vršil v Trstu, članek, ki naj ga tu podamo v dobesednem prevodu. Članek, ki ga je spisal ravnatelj V. Cuttin, se glasi:

«Drugi kongres industrijalcev! Industrija žurnalistiške dialektike, prilagodena najraznovrstnejšim posebnim interesom v udobnem kolovozu političnih programov.

V Trstu so se sešli kot gostje tukajšnjega novinarskega društva industrijalci italijanskega novinarstva, od katerih imajo mnogi motorje svojih **tvornic idealov za proizvajanje javnega mnenja**, v železnih blagajnah raznih bančnih zavodov in industrijskih trustov, ki opustošajo in oplenjajo davkoplačevalce italijanskega polotoka.

Blatnemu parlamentarizmu, ki osrečuje kar Največjo Italijo (veliko tudi po svojih državnih dolgovih), odgovarja seveda industrijalizirano novinarstvo, ki se že naravnost gnusi.

In ta gnus, ki ga Tržačani vseh slojev čutijo vsestranski, si dovoljujem jaz, patentirani in — kronični ikonoklast (uničevalec svetniških podob), raztolmačiti vsem tem odličnim zborovalcem.

Italijanski žurnalizem (kakor tudi v vseh drugih deželah) ni več **poklic**, ki se izvršuje iz požrtvovalnosti za idejo, kakor se je v zlati dobi preporoda dvignil na najvišjo stopnjo poslanstva. Tedaj se je v tintnikih četrte velesile nahajala mučeniška kri; sedaj je v njih denarni odcedek trustovskih svinjarij, ki so se razpasle po kraljevini. Tedaj je bil italijanski žurnalizem svetilnik narodne zavesti, danes je kajfež za vest. Žurnalizmu najplemenitejših prednikov odgovarja danes špekulantska degeneracija kramarjev.

Novinsko podjetje je industrijsko podjetje kakor vsako drugo, morda še slabše kakor so druga, ker ne proizvaja idej, temveč pokvarja mišljenje množice.

Naj je žurnalizem finančniški, ustanovljen kot industrijsko podjetje po interesiranih delničarjih, ki ga uporabljajo kot psa-čuvaja, ali pa strankarski, ki je potem osebna opora nekaterim maloštevilnim ljudem, ki žive od stranke in lezejo kvišku, je vedno le zelo pripravna ali zaničljiva sleparska igra, v kateri izkoriščanje političnih programov s temeljno lažjo pokriva knjige uprave.

Danes, ko se važnost lista meri po razsežnosti njegove električno-mehanične naprave, glava urednika ne šteje nič. Ravno tako pa tudi vest ne. Govorim namreč o izvestnih listih, tistih, ki morejo v svoje upravne knjige z lahkoto vpisati postavko: **za potovanje delegata na kongres v Trstu toliko in toliko lir.**

Ne bom imenoval listov, ki se nahajajo v obupnem položaju, v boju s tiskarjem, ker imajo v uredništvu namesto upravnih knjig resna, neodvisna vodilna načela. Saj jih je tako malo in se nahajajo v tako obupnem položaju! Zdrav žurnalistiški ideal, če še obstoji v kaki luknji narodne zavesti, predstavlja pač le nekako bolezen, monomanijo neodvisnosti, bolestno okorelost značaja, zadnji ostanek razkrojenega in preživelega novinarskega bohemstva.

Danes je buržijski, in če hočete, tudi proletarski novinar uradnik ali sodeležnik podjetja. Gre pač za industrijsko podjetje, ki namesto da bi proizvajalo, recimo, nočne posode, suspenzorije ali majolične klozete, proizvaja potiskan papir. Proizvajati more tudi različne vrste, kakor dokazujejo Pippo Naldi in dr. Brez razlike. Stvar je le vprašanje bilance.

Danes so torej v Trstu potvarjevalci laškega javnega mnenja, proizvajalci «ljudskega duševnega stanja», kakor ga zahtevajo nestalne razmere političnega trga.

Dobrodošli, gospodje industrijalci!

Vaš kongres bo morda poslužil koristim vašega stanu. To je vaša stvar.

Trstu pa ne bo koristil nikakor, ker vam vaša **služba** ne dopušča, da bi se navzeli **tržaških misli** in jih razširjali po kraljevini, temveč imate predvsem nalogo, da ob priliki vzorčnega sejma prinesete v Trst vzorčnik idej, ki jih vi o Trstu razširjate po kraljevini, pač po kakovosti motorja in znamke tvornice, ki razpečava vaš možganski ali nemožganski proizvod.

Tudi v Trstu cvete žurnalistiška industrija. Najdete se v sijajni družbi in mogli boste mirno razpravljati o «kšeftih». Zakaj dandanes je vodilni motiv v žurnalizmu — «kšeft».

Tako vam torej, dragi in spoštovani tovariši, v imenu tistih Tržačanov, ki imajo o velikem laškem žurnalizmu takšne pojme, kakor sem jih tu razložil, želim najboljše «kšefte» in najboljšo prebavo.»

Kulturni pregled

Umetniška razstava v Mariboru

Povodom «Pokrajinske obrtne razstave» v Mariboru je priredil tamošnji klub vpodabljajočih umetnikov «Grohar» III. mariborsko umetniško razstavo, ki se nahaja v telovadnici dekliške meščanske šole blizu razstavnih paviljonov. «Grohar» obstoja od leta 1920, ko se je na I. mariborski umetniški razstavi pokazalo, da se je v Mariboru in okolici zbralo lepo število vpodabljajočih umetnikov. Ustanovil ga je znani slikar prof. V. Cotić, ki mu predseduje tudi danes. «Grohar» se je udeležil z uspehom velike jugoslov. razstave ob kraljevi poroki v Beogradu. Letošnja razstava v Mariboru je bila organizirana na hitro roko, odlikuje pa jo v primeri s prejšnjimi razstavami to, da so bila dela s primernim kriticizmom izbrana, zato preveva razstavo resno umetnostno stremljenje. Razstavilo je 12 «Groharjevih» članov, in sicer: Vilko Apih, Egon Baumgartner, Viktor Cotić, dr. I. Hollegha, Ivan Kos, Iv. Janovsky, Pipo Peteln, Franjo Stiplovšek, Henrita Šantlova, Avgusta Šantlova, Ante Trstenjak in Josip Tscharre. Vsi, izvzemši Trstenjaka, ki je Ljutomerčan, so iz Maribora.

Izrazito se ločita dve šoli: starejša in mlajša. To razliko so hoteli podčrtati tudi aranžerji razstave, zato so jo razdelili v dva glavna oddelka. Večina razstavljalcev pripada stari šoli; najmlajši so le Stiplovšek, Peteln in Trstenjak.

Apih, Baumgartner, Kos, Hollegha in Tscharre so začetniki in ne predstavljajo v umetniškem oziru nič zaključenega, izrazitega in jasnega. Njihova dela — večinoma akvareli — so razstavljena v posebnem oddelku.

V prvem delu je zastopana starejša šola. Imena so znana tudi v širši javnosti: Henrita in Augusta Šantlova, Viktor Cotić, Ivan Janovsky. Sestri Šantlovi sta pridni slikarici. Obe imata lahek način izražanja, veder ton, mehke barve in poteze, tako da postaneta hitro prikupljivi. Henrita Šantlova je razstavila več dobrih akvarelov. Najlepša je oljnata slika «V ateljeju». Avgusta Šantlova ljubi pejsaž. Razstavila je par motivov z juga in nekoliko drugih manjših del. Prof. Cotić je simpatičen impresijonist. Tokrat je razstavil več motivov z morja, najbolj pa je posrečena slika «Mariborski grad». Več njegovih slik je bilo že prve dni prodanih. I. Janovsky se zadnje čase peča s pokrajino, bolj pa ugajajo slike izza mlajše dobe. Dozdeva se, da so mu figure bližje kakor pejsaži.

Od «najmlajših» je najplodovitejši in najustaljenejši Franjo Stiplovšek, ki študira dunajsko akademijo. Na lanski razstavi je stala njegova umetnost v znamenju odločnega boja; letošnje slike kažejo zdrav in trden prehod k mirnejši kompoziciji in ubranejšim barvam. Stiplovškovo zelo dobro delo je «Slika gospoda J. J.». Portret, slikan z mnogo duše. Druge značilne slike so «Jutro», «Splavarska ulica» in «Drevesa».

Peteln je revolucijonarnejši od Stiplovška, zato pa na njegovih slikah vse kipi, trepeče in vznemirja, ni pa nobene enotnosti, ki bi kazala moč njegovega umetnostnega izražanja. Pozna se mu, da išče poti in pri tem iskanju koleba sem in tja. Zanimive slike so «Slika letalca», «Pietà» in zlasti «Šotor», radiranka v ekspresijonističnem žanru.

Ante Trstenjak je razstavil več lesorezov, bakrorezov in akvarelov. Tudi pri njem se jasno opažajo znamenja boja za novo umetnost, ki pa mu je zaenkrat še potopljena v «revolucijonarnost» linij in barv. «Pogled s Hradžan na Prago» je lepo izdelan in umetniško doživljen lesorez, Akvarel «V vrtu» kaže znamenje ustaljevanja.

Tako je «Groharjeva» razstava dokaz resnih in zdravih umetnostnih ciljev. Kakor izvemo, bo «Grohar» v doglednem času razstavil tudi v Ljubljani. Ta razstava bo prirejena po strogem merilu in bo pokazala, da imamo poleg ljubljanske tudi mariborsko umetnost.

D. Gvozdanović: Arditi na otoku Krku

Štiri slike. Komisijonalna založba Hrvat. štamparskog zavoda d. d. v Zagrebu. 1922. Str. 73. Cena 30 Din. Vsebina: Krvava maša v Baški. — Na Košljunu. — Narodna sodba. — Zmaga.

Vse štiri slike so poetično, v dramatski obliki efektno pripovedani resnični dogodki. Res je, da so laški arditi, moderni ti Huni, l. 1920., na sam Božič vdrli v cerker ter z nečuvenimi surovostmi prekinili staroslovensko mašo, napadli mašnika ter streljali na ljudstvo, ki se je uprlo barbarom. Padle so tri žrtve, ženska in dva moška. Na prekrasnem otočiču Košljunu imajo frančiškani samostan z nižjo gimnazijo in internatom. Razen cerkve in samostana je na otoku kapela z grobnico Frankopanke, žene benečkega doža. Zverski arditi so nekega dne prišli v ta samostan iskat skritih bomb. Razbili so samostan, oplenili tudi cerkev, odnesli vse, kar je imelo količkaj vrednosti; onečastili so grobnico, nosili na bajonetu Frankopankino lobanjo in svileni brokat, v katerem je bilo shranjeno njeno truplo in pretepali in pobijali frančiškane. V Puntu na Krku so se prebivalci uprali laškemu bestijalnemu nasilstvu. Vsi so goreli za Jugoslavijo. Le eden je bil med njimi, ki je iz lakomnosti izdajal arditom svoje rojake. Njegova lastna žena pa ga je razkrinkala. Narod ga je obsodil na smrt, ga obesil in truplo vrgel v morje. In v istem Puntu je ljudstvo naskočilo petkrat večje število arditov, jim vzelo tri topove ter jih pognalo v beg. Padel je v tem boju sam junak. Vdova, mati šestero otrok, pa ni zaplakala, ko so ji prinesli padlega moža.

Te štiri resnične dogodke je pisatelj popisal, kakor bi jih namenil odru. Zastor se dviga in pada. To je pogrešeno. Neizvršljivo, a tudi neumestno. Priznati pa treba, da je avtor spretno opravil dramatizacijo. Dialog je živ, naraven, osebe so karakterizirane ostro, opisi so pesniški in polni občutja. Zlasti me je zanimala maša in petje v glagolici, oziroma v istrski stari slovenščini. Sploh so detajli boljši nego celota. Knjiga je zanimiva po obliki in vsebini ter ni dvoma, da doseže svoj patriotski namen. »Arditi« so nov časoven dokument: govoré o trpljenju in junaštvu naših Istranov ter o neverjetni surovosti naroda, ki se ponaša z Dantejem, a obožuje D'Annuzia, največjega pustolovca XX. veka, pesnika, ki je kriv najpodlejših zločinov proti Jugoslovanom.

Canova

Okrog monakovske gliptoteke stoje kipi vseh velikih kiparjev. Poleg Donatella, Michelangela in Berninija stoji tudi kip Antonia Canove, ki ima letos na podnožju lovorov venec v spomin stoletnice smrti slavnega kiparja.

Canova je bil rojen leta 1757. v Postegnu pri Trevisu in je umrl leta 1822. istotam. Canova je zavrgel baročne tra-

Subotica

V naši stari avstrijski šoli smo se učili marsičesa, a kljub temu, da smo govorili o enotni državi, nam je ostala madžarska stran precej neznana. Naša «madžarska geografija» je obstojala v tem, da smo poznali Karpate, Tiso in Donavo — sicer pa so bili madžarski kraji za nas španske vasi. Morebiti je bilo to zelo ljubo Madžarom, kajti pri tej priliki bi bili lahko zvedeli marsikaj, kar bi Madžarom ne bilo v korist (ako bi bili nam profesorji smeli govoriti resnico).

Tako smo slišali tudi o «Maria-Theresiopolu». Že samo ime je bilo tako nerodno, da smo takoj dvomili, da bi se kako mesto tako imenovalo. In vendar je stalo tam na karti črno na belem «Maria-Theresiopel». Spodaj pa je bilo v oklepaju «Sabadka». Ta «Sabadka» pa nam je donela tako nekako po slovansko, da smo takoj dvomili, da bi bilo to madžarsko mesto. In res smo od nekod zvedeli, da se to mesto imenuje pravzaprav «Subotica» in da je po večini slovanska.

Laž ima torej kratko ime — zato mislim, da je bilo Madžarom prav po volji, da smo se tako malo učili njihove geografije.

Profesor, ki je bil Nemec, nam je hotel dokazati, da je to nemško mesto, ker ga je ustanovila Marija Terezija. Madžar bi nam bil dokazoval, da je to popolnoma madžarsko mesto — v resnici pa je po imenu in po prebivalcih slovansko mesto. Res je, da bi bil tujec pred vojno težko opazil, da je Subotica po večini slovanska — za to je poskrbela madžarska vlada. Danes pa se ti zdi kakor da je nekdo odstranil lažnivi pajčolan z jasnega obraza gospe Subotice, in evo — pred teboj stoji prava Subotica s čisto svojim narodnim značajem.

Le v sredini mesta je ostalo nekaj Madžarov, Nemcev in Židov, ki so se tu udomačili in so zdaj napisali svoja imena v cirilici! V Subotici morajo biti namreč vsi napisi v cirilici in latinici — vmes so tu in tam seveda še madžarski podnapisi.

Včasih ti nehote obstane pogled; ko zagledaš ime Baje, zdi se ti, da je to kak Slovenec, toda to je cirilski Vajs (Weis) itd. Nekatera tuja imena so videti v slovanski cirilici prav komično. Toda za enkrat je bilo treba pokazati tudi na zunaj, čigava je sedaj Subotica in s tega stališča je treba presojati napise.

Subotica ima, kar se razmer tiče, mnogo podobnega z našim Mariborom. Samo 7 km je do državne meje: in ta meja še ni urejena, in v Subotici je še mnogo ljudi, ki še upajo, kakor so upali l. 1919. v Mariboru...

Subotica je po velikosti tretje, po bogastvu pa prvo mesto v naši državi. Ravno te dni smo čitali, da ima Subotica zemljišča v vrednosti 32 milijard kron in celo vrsto hiš v vrednosti 20 milijard kron. Mestni uradniki imajo od mesta poleg plače tudi hišo s posestvom. Vse to je dedščina starih lepih časov, ko je bilo tu okoli zemlje dovolj in preveč. In kakšne zemlje! Bogate in rodovitne, da se ti oko ne odpočije, ko gledaš preko ravnine, kjer se vrste nepregledna obdelana polja — tja do širokih pašnikov in zelenih gozdov. Res, blagoslovljena zemlja! Pa so celo pisali o suši in slabi letini! Kaj še! Ta zemlja sploh ne potrebuje preveč moče, ker je ima v sebi dovolj.

Kljub temu je Subotica sama eno najdražjih mest v Jugoslaviji. Celo kruh je dražji nego pri nas in slabši! To je sicer nerazumljivo, ampak resnično. Neki slovenski uradnik mi je bridko tožil, da ne more izhajati: magnatje pravijo, da je to zaradi — agrarne reforme, drugi pa pravijo, da je to posledica — prometa, oz. bližnje meje, da Subotica ne more več živeti tako, kakor je živela poprej.

Resnica je, da živi Subotica zelo razkošno, in da je tam nočno življenje drugačno nego v Ljubljani: kavarne so odprte vso noč, povsod igrajo ciganske kapele, pije se in zapravlja in ciganski primas prav dobro ve, kako je treba ujeti tisočdinarski bankovec na lok. Pri dobri volji leti denar na vse strani in pogosto se zdi, da kdo plača za vso mizo — včasih je celo več takih prijateljev — Tak račun pa znaša nekaj tisoč dinarjev. Pa nič za to. Saj je Subotica trgovsko mesto in jutri se zasluži zopet novih stotisočev.

Subotica je središče Bunjevcev. Da ne bo zamere na nobeno plat, naj navedem, kar nam je napisal o Bunjevcih subotiški tednik «Never»:

«Subotica je bila ustanovljena v XIII. stoletju za vlade kralja Bele IV., ko so Mongoli opustošili te kraje. Upravno je spadala pod vodriško županijo. Glavar novoustanovljene naselbine je bil Ivan, ki je imel svoj dvor v Tornjošu, njegov vojvoda je bil Sabota, in po njem je dobila Subotica svoje ime. (Ta razlaga menda ne bo prava. Op. por.) V to mesto so se priselili Bunjevci l. 1687. ob času Karla Lotarinškega iz svoje stare domovine v Hercegovini. Prišli so sem pod vodstvom franjevcev, ki so se takoj vrnili v Hercegovino razven fra Angelika Šarčeviča, ki je še vse leto ostal v Subotici. Ker so Bunjevci obljubili cesarju Leopoldu, da se bodo složno borili proti Turkom, jim je dovolil, da napravijo utrdbe pri Segedinu, Subotici in Baji. Bunjevci so prišli v Bačko ob času najtežjih bojev s Turki in so morali takoj stopiti v bojne vrste proti sovražnikom. Zbrali so dobro vojsko, ki ji je poveljeval kapetan. Prvi kapetan je bil Luka Sučić, ki se je rodil še v stari domovini. On je postal tudi prvi načelnik mesta Subotice. L. 1702. je bila razdeljena subotiška zemlja: oficirji so dobili večja posestva, navadni vojaki pa po 6 oralov. L. 1742. je postala Subotica kameralno mesto s prvim knezom Štefanom Vojnićem. Senatorji so bili sami Bunjevci: Bukvić, Vojnić, Skanderović, Mukić, Vidaković i. dr.

Leta 1779. je prosilo mestno starešinstvo cesarico Marijo Terezijo, naj povzdigne Subotico v svobodno kraljevsko mesto. Cesarica je prošnjo uslišala in je dala Subotici ime «Maria Teresiopolis». Prvi gradonačelnik svob. kralj. mesta Subotice je bil Bunjevec Luka Vojnić. Od te dobe so izbirali Subočani za svoje župane vedno Bunjevce. To je dokaz, da so bili Bunjevci v Subotici vedno najjačji element. Subotica je pošiljala tudi v ogrski parlament kot kr. svob. mesto poslance Bunjevce. Prva dva sta bila Ante Parčetić in Ivan Sučić. Na svečano kronanje Leopolda II. je šel poseben «banderij» bunjevskih plemičev, kar je opeval fra Grga Peštalić.

Dasi so bili Bunjevci v večini, so vendar Madžari zadnja leta odstranili Bunjevce z vseh glavnih mest domače uprave. Tako so v Subotici zagospodarili Madžari in Bunjevci so postali meščani druge vrste. V takih razmerah so dočakali Bunjevci osvobojenje Srbov, Hrvatov in Slovencev. Še predno je prišla v mesto srbska armada, se je osnovalo bunjevsko narodno »vjeće», ki je prevzelo upravo mesta v svoje roke. Rodoljubna mladina je razvila hrvatsko zastavo na trgu sv. Trojice še vpričo avstromadžarske vojske. To je najlepši dokaz, da je v bunjevski mladini vladal pravi narodni duh, ki se ni bal avstrijskih bajonetov, samo da dokaže svoje veliko veselje nad ujedinjenjem vseh Jugoslovanov na podlagi bratske enakosti in ljubezni.

Bunjevci so rimski katoliki. Največjo zaslugo za to imajo franjevci. Spočetka so stanovali v «kuli», kjer je zdaj franč. samostan. Sedanji franč.

dicije in bil eden izmed začetnikov klasicizma, ki označuje začetek prejšnjega in konec XVIII. stoletja v umetnosti. Canova je izvršil nebroj krasnih portretov in nagrobnih spomenikov posebno papežev, ki so ga vedno vabili v Rim. Tudi Napoleon bi ga bil rad pridržal v Parizu. Dalje časa je ustvarjal Canovo v Londonu, kjer je študiral znana Elgin-Mables, in na Dunaju, kjer je ustvaril znani Kristinin nagrobnik v avguštinski cerkvi. Njegove marmornate plastike se odlikujejo po antično umerjeni izglajeni formi in po mehkem teku linij. Znani so njegovi kipi, predstavljajoči mitološke bogove in junake, Heba, Perzej, Amor in Psiha, Herkul, Tezej, dalje njegov občeznani Rokoborec ter portreti Napoleona, grofice Borghese, Leticije, Pija VII. in nagrobnika papeža Klementa XIII. in Klementa XIV. v Vatikanu v Rimu.

Canova je dobil mnogo posnemalcev, posebno so kiparji ljubili njegovo zasnovo piramidastih nagrobnih spomenikov, kateri tip so često obnavljali. Canova velja poleg Thorwaldsena za največjega kiparja preteklega stoletja. V Italiji so slovesno praznovali stoletnico njegove smrti.

Maks Liebermann

Koncem preteklega meseca je praznoval Maks Liebermann svojo petinsedemdesetletnico.

Še nič ni oslabel odtlej, ko je slikal svoje «Kopajoče» ali svoje «Jezdece na bregu»; njegove radiranke iz zadnjega časa so še prav tako sveže, kakor da jih je risal v mladosti. Še vedno veje med jasnimi, bodrimi njegovimi potezami kakor čist obmorski veter. Ravnotako kakor pri Francu Halsu, ki ga Liebermann nikoli ni mogel zadosti ljubiti: čim starejši, tem prostejši in svobodnejši je bil njegov čopič, vedno svetlejše barvaste luči, tembolj je iz mojstrske igre na platnu dihalo življenje svojo svežost. Čudovita harmonija znanja in hotenja.

Da, Liebermann! Eden izmed današnjih «velikih». Ne hipermodernih, on je veličina, ki stoji ob strani. Z današnjimi ga veže samo čas. Toda še dolgo potem, ko «današnjih» več ne bo, se bodo še vedno učili pri njem, zakaj Liebermann je — znal.

Berlin pravzaprav nima starih umetniških tradicij. Komaj sto let segajo nazaj. Schadow, arhitekt Schinkel, slikarja Krüger in Blechen, predvsem pa Menzel, dà, Menzel, ta je dal berlinski umetnosti evropsko veljavo. Pa Menzel je ostal osamljen in če se more danes Berlin pohvaliti s slikarsko tradicijo, tedaj gotovo misli na Maksa Liebermanna.

Liebermann ni bil Menzlov učenec, njega je učila tujina. Liebermann tudi ni noben «predhodnik» teh ali onih modernih, niti ni tipičen reprenzentant severnonemško-pruskega umetniškega duha. Liebermann je tako zelo stvaren, da so mu mnogi očitali, da je preveč «trezen», to se pravi brez poleta. Antiromantik je in ničesar bolj ne sovraži kakor fantaste, kar je tudi razvidno iz vseh njegovih spisov. Liebermann ne zaupa nobenim inspiracijam in pijanemu zamaknjenju in zahteva od umetnikov, naj bi vedno zavestno delovali v zvesti si svojih moči in sredstev. Toda Liebermann je preveč inteligenten, da bi ne vedel, da umetnina po drugi strani tudi ni produkt racionalnega razuma. Liebermann je sovražnik vsega sfantastarjenega, pa ima preveč fantazije, da bi ne znal dati sliki tiste slikovite pojave, ki napravlja iz slike umetnino, ki ji da življenje.

Rojen je bil v času konsekventnega naturalizma. Precej po koncu francoskonemške vojne je Liebermann obiskal Pariz, kjer je Manet napravil nanj nekaj vtisa, vendar pa se ima Liebermann zahvaliti za to, kar je, najprej svojim talentom, potem pa holandskemu vplivu. Rembrandt in Franc Hals sta bila njegova vzorca. Ko je stal nekoč pred Rembrandtovo nočno stražo, je rekel: «Če vidiš Franca Halsa, dobiš veselje do slikanja; če vidiš Rembrandta, tedaj te to veselje mine.»

Liebermannu pravijo začetnik nemškega impresionizma, vendar nima njegova umetnost z Manetovo dosti skupnega. Njegova umetnost je specifično slikarska in kjer se zdi, da se je približala Manetu, tam se naslanja na široko in energično tehniko Halsovo, katerega je Manet ravnotako ljubil in oboževal kakor Liebermann. No, Liebermann je postal duševni vodja berlinske secesije in kot tak je moral postati tudi predsednik berlinske akademije, kar je še danes. Bojevati se je moral vse življenje, danes ga je starost dvignila z bojišča. Danes igra vlogo velikega miritelja. Tudi on je osamljen kakor je bil Menzel. Obadva si nista vzgojila šole, nego sta našla posnemalce.

Sokolstvo

Razvitje naraščajskega praporja v Novem mestu

Novo mesto, 15. septembra.

Slavje našega naraščaja se je pričelo v soboto ob 8. uri zvečer. Ob krepkih zvokih sokolske koračnice se je pomikala povorka izpred Narodnega doma po mestu proti domu kumice sestre Germove. Po odigranih komadih in pozdravu se je povorka jela zopet pomikati po mestu v Kandijo in nazaj pred Narodni dom.

V nedeljo je bil lep dan kljub temu, da so se nad mestom zbirali težki oblaki. Mesto samo je bilo od začetka pusto in prazno; vendar so se ulice kmalu poživele. Približevala se je ura prihoda br. Sokolov gostov. Iz vseh strch so zaplapolale trobojnice. Okna so bila naenkrat vsa okrašena, po ulicah in trgu se je opazilo živahno tekanje dece, srečaval si vesele obraze, ki so komaj pričakovali trenutek, ko bo zaplapolal novi prapor pred njihovimi vrstami.

Prišlo je nekaj Sokolov iz Št. Jerneja, Sv. Križa in Trebnjega. Vedno pa so se ljudje ozirali proti Mestni hiši, kjer je bil pripravljen govorniški oder, odkoder se je imelo naznaniti današnje slavje novomeškega sokolskega naraščaja.

Kmalu po pol 12. uri je prišlo nekaj br. Sokolov iz Karlovca, Metlike in Toplic. Ljudstvo jih je od vseh strani sprejelo in pozdravljalo z navdušenim «Zdravo!», ki je dosegel svoj višek pred Narodnim domom, kjer je bil že zbran novomeški «Sokol» v krojih. Cela prireditev je bila le lokalnega značaja. Od Narodnega doma se je začel pomikati sprevod proti Mestni hiši, kjer so se razpostavili v vrste in pričakovali svečanega trenutka, ko jim je brat starosta dr. Vasič v kratkih, jasnih, ljubezni polnih in navdušenih besedah orisal pomembnost današnjega slavja. Naglašal je pomen in značaj današnjega dneva za Sokolstvo, pokazal njegovo neomajno moč in silo, obračajoč se na upapolno mladino, sokolski naraščaj, čigar razvitje praporja praznuje danes novomeški «Sokol» pod pokroviteljstvom s. g. profesor Germove, ki je po navdušenih bedah staroste, br. dr. Vasiča, stopila na govorniški oder in se v ljubeznivih besedah zahvalila, rekoč, da si šteje v čast, kot Čehinja zavzemati mesto kumice v vrstah jugoslovenske sokolske mladine.

Po končani svečanosti se je vršila povorka, o katere uspehu in navdušenem sprejemu in pozdravljanju ni potreba posebej govoriti.

Popoldne se je vršila na Loki ob Krki javna telovadba, katere se je udeležil ves novomeški «Sokol» z naraščajem. Pokazal je svoje delo in napredek, ki je v marsikaterem oziru mnoge iznenadil in s tem pokazal svojo moč in vcepil v srcih vseh nado v lepo bodočnost.

Nastopili so tudi člani z nekaj gosti društev novomeške župe s prostimi vajami in na orodju, od katerih naj omenimo le br. Leona Štuklja, mednarodnega tekmovalca, ki je s svojimi vajami pokazal gotovo najlepši in najboljši uspeh ter krasni zaključek.

Po končani telovadbi je bila zabava v Narodnem domu, ki se je vršila v najlepšem redu.

Sokolska slavnost v Otočcu. V nedeljo dne 10. t. m. je priredilo sokolsko društvo Otočac v Liki javno telovadbo. V soboto popoldne se je pripeljala vojaška godba Vrbaske divizije iz Banjaluke, ki je še isti večer priredila promenadni koncert na telovadišču. V nedeljo dopoldne je bil sprejem gostov, ki so se pripeljali z vojaškimi avtomobili iz postaje Vrhovina. Po kratkem pozdravnem nagovoru staroste domačega Sokola se je razvil obhod po mestu, na čelu dva Sokola na konjih, vojaška godba, Sokoli v kroju in oddelek vojakov-Sokolov, med njimi mnogo Slovencev. Popoldne ob 15. uri je bila javna telovadba članov in članic, naraščaja in končno vojaštva. Vaje, proste in na orodju, so se izvajale ob zvokih vojaške godbe z vso točnostjo in dovršenostjo. Zlasti mnogo odobravanja je žel nastop vojakov pod vodstvom g. podporočnika Adlešića. Slavnosti so prisostvovali skoraj vsi častniki domače garnizije, kakor tudi večji del garnizije same in zelo mnogo občinstva. Radićevi pristaši so hoteli motiti slavnost s tem, da so nabobnali skupaj precej zapeljanih seljakov iz bližnje okolice, se zbrali na prostoru pred cerkvijo ter kričali proti Sokolom in vojakom. Toda to vse skupaj jim ni nič pomagalo, sokolska slavnost je uspela nad vse pričakovanje dobro, a v strašno togoto Radićevcev, ki so se kar penili od jeze. Zvečer je bil v občinski dvorani koncert, ki mu je sledila domača zabava s plesom. Tudi ta del prireditve je uspel tako gmotno kakor moralno. F. J. Kežman.

Sport

Sportni teden 23. IX. — 1. X. 1922

Kolesarske tekme.

Kakor smo že včeraj poročali, se vrše v okviru Sportnega tedna kakor vsako leto tudi letos tekme motociklistov in kolesarjev. Tehnično vodstvo tekem je v rokah Kolesarskega podsaveza za Slovenijo, ki je v sporazumu s Sportno zvezo določil kot termin za obojne tekme nedeljo, 24. t. m.

Motociklistične tekme se vrše v nedeljo dopoldne na nad vse pripravni progi gorenjske državne ceste med Gaštajem nad Kranjem in Medvodami. Proga je 10 km dolga, brez klancem in večinoma ravna, tako da morejo dirkači razviti vse moči svojih motorjev. Tekma bo imela značaj hitrostne dirke.

Dirka je odprta za vse motocikli-deljenih po moči motorjev takole:

I. kategor.: pomožni motorji (D. K. W.)
II. kategor.: motorji do 250 cm³
III. kategor.: motorji do 500 cm³
IV. kategor.: motorji nad 500 cm³.

Dirka je odprta za vse vse motocikliste, ki so včlanjeni v klubih, združenih v Jugoslovenskem koturaškem savezu. Prijavnina znaša 20 Din za vsakega tekmovalca in vsako kategorijo. Poslati jo je obenem s prijavo na naslov kluba kolesarjev in motociklistov «Ilirija» v Ljubljani, kavarna Prešeren. Prijava mora vsebovati: ime tekmovalca, njegov klub, tvorniško znamko motorja in moč motorja v HP. Vsak tekmovalec mora prinesti s seboj na start svojo klubovo izkaznico in certifikat vozila. Prijave se zaključijo v soboto 23. t. m. ob 23. uri.

Start je v nedeljo točno ob 9. v Gaštaju, tekmovalci pa se morajo javiti v svrho tehtanja motorjev in vozačev ob 7.30 vodstvu dirke v Medvodah pri «Jesihu».

Kolesarska tekma bo cestna dirka za prvenstvo Slovenije na 100 km dolgi progi Ljubljana — Vransko — Ljubljana. Start bo ob 13. pri 1 km Dunajske ceste (pri pokopališču sv. Krištofa). Cilj bo približno ob 15.45 1 km dalje na isti cesti.

Prijavnina znaša 2 Din. Prijave na isti naslov in do istega časa, kakor za motocikliste.

Lahka atletika.

Najvažnejši del v programu Sportnega tedna bodo tvorile tudi letos lahkoatletične tekme za katere so določeni termini 23., 24. in 27. t. m. Obsegale bodo naslednje točke.

23. septembra: Začetek točno ob 15. 1. Predteki na 100 m. — 2. Skok v višino brez zaleta. — 3. Skok v višino z zaletom. — 4. Finale 100 m. — 5. Skok s palico. — 6. Met krogle. — 7. Tek na 800 metrov. — 8. Met diska. — 9. Troskok. — 10. Stafeta 4 × 100 m.

24. septembra: Dopoldne ob 11. Stafetni tek skozi mesto Ljubljana. — Popoldne ob 15. 2. Predteki na 200 m. — 3. Tek na 1500 m. — 4. Finale na 200 m. — 5. Skok v daljavo brez zaleta. — 6. Skok v daljavo z zaletom. — 7. Met kopja. — 8. Tek na 400 m. — 9. Med finalom rokometnih tekem Olimpijska stafeta 100 × 200 × 400 × 800 m.

27. septembra: 1. Petoboj. — 2. Tek na 10.000 m. — Pešhoja na 3000 m.

Vsa tekmovanja gospodov se vrše na prostoru S. K. Ilirije, Ljubljana.

Damska tekmovanja se vrše dne 27 t. m. ob 15. na prostoru S. K. Primorje, Ljubljana, s sledečim sporedom: 1. Predteki na 60 m. — 2. Predteki na 100 m. — 3. Skok v višino z zaletom. — 4. Predteki na 200 m. — 5. Met krogle. — 6. Finale 60 m. — 7. Finale 100 m. — 8. Skok v daljavo z zaletom. — 9. Finale 200 m. — 10. Met diska — 11. Stafeta 4 × 60 m.

Tehnično vodstvo je v rokah tehničnega odbora Lahkoatletskega saveza za Slovenijo. Tekmovanja se vrše za *prvenstvo Slovenije.* Udeležba je dovoljena vsem onim članom sportnih klubov Slovenije, ki so verificirani pri Lahkoatletskem savezu. Prijavnina znaša za osebo 5 Din, za točko Din, za stafeto 10 Din in za stafeto skozi Ljubljano 20 Din. Podrobnosti razpisa vsebuje «Sport» št. 14 od 8. t. m.

Ljutomerska konjska dirka

Na čast srbskim seljakom je priredilo «Društvo za konjske dirke» v Ljutomeru 14. t. m. kasačke (trabne) dirke na prostoru ljutomerske žrebčarne. Dirka se je vršila v najlepšem vremenu in pri prav dobrem posetu domačega prebivalstva. Srbski bratje, od katerih mnogi slične dirke sploh še niso videli, so opazovali njen potek z velikim zanimanjem in očividnim užitkom. Vsled deževja prejšnjih dni je bila cesta precej mehka in so zato rezultati malo slabši, kakor so običajni pri drugih dirkah na istem prostoru. Dirke so se smeli udeležiti le domači konji, rojeni pri kakem kmetu v ljutomerskem okraju in vsaj 3 mesece pred dirko že v posesti kmeta, ki jih je prijavil za dirko. Skupni dobitki so znašali 2500 Din.

Pri dirki, ki se je vršila v treh kategorijah, so bili doseženi sledeči rezultati:

I. Prvenska enovprežna dirka

za triletne konje. Prijavljenih je bilo 9, tekmovalo pa je 7 konjev. Prva je bila triletna «Visla» g. Jožefa Seršena iz Veržeja, ki je pretekla 2140 m dolgo progo v 4:06 in je rabila torej za 1 km 1:58. Druga je bila «Koketka» g. Ivana Bunderla iz Veržeja, s 4:14, tretji pa «Pozor» g. Mihe Filipiča iz Stare vasi s 4:27.

II. Glavna enovprežna dirka

za 4—10letne konje prijavljenih 9, dirkalo 7 konjev. Prva je bila znana 7letna kobila «Pina» g. Mihe Filipiča iz Stare vasi, ki je predirjala 2300 m dolgo progo v 4:23 in rabila za 1 km 1:54. Ta kobila je dosegla največjo hitrost na celi dirki. Druga je bila 8letna «Valsa» g. Jožefa Vaupotiča iz Lukavcev, ki je rabila za 10 m krajšo progo 4:31 (1 km v 1:58). Tretja je bila 8letna «Preda» g. Filipiča.

III. Dvovprežna dirka

za triletne in starejše konje. Prijavljenih je bilo 7 parov, ki so vsi tekmovali. Prvo mesto sta dosegli 3letna «Koketka» in 3letna «Visla» že zgoraj navedenih posestnikov, ki sta predirkali 2700 m dolgo progo v 6:54 in rabili za 1 km 2:25. Boljši kilometrski čas (2:23) sta dosegli «Pina» in «Preda» g. Filipiča, ki pa sta imeli daljšo progo (3100 m) in sta se zato s časom 7:25 plasirali šele na tretjem mestu. Drugo mesto sta dosegla 3letni «Pozor» in 13letna «Princesa» istega posestnika.

Iz življenja in sveta

Senzacionalno odkritje

Nedavno so rimski listi raznesli širom sveta novico o senzacionalnem odkritju, ki je uspelo nekemu italijanskemu državniku. Izum pomenja na kratko optično revolucijo in bo imel ogromen vpliv, ker se bo lahko uporabljal v industriji, v laboratorijih, v vojni. Povzročil bo obsežne diskusije, toda končni rezultat bo nudil človečanstvu neprecenljive usluge. Z novoizumljenim aparatom se namreč lahko že sedaj, ko še vsi detajli niso strokovnjaško izdelani, pregledajo tudi oni predmeti, ki so našemu navadnemu očesu neprozorni. Izum predvsem omogoča popolnoma varno plovbo v najgostejši megli. Že s sedanjim aparatom se vidijo skozi meglo in oblake najoddaljenejše zvezde; ko pa bo aparat popolnoma dogotovljen, se bo zdelo, da oblaki sploh ne postojijo več. Karamboli med parniki ali pa aeroplani v megli se ne bodo mogli več dogajati. V severnih mestih, kjer gosta zimska megla preprečuje vsak promet, bodo upravljači tramvajev, avtomobilov in kočij nosili očala, ki jim bodo razčiščevala pregled, kakor ob solnčnem dnevu

Najbolj čudovit pa bo učinek tega aparata v vojnem stanju. V bodoči vojni — kajti vojn, žalibog, še ne bo zmanjkalo, — se bodo s tem aparatom dala pregledati vsa področja, skrivališča in zasede. Izključena bodo vsa maskirana kretanja čet, boriti se bo treba z naglim tempom, in bo torej edina prednost bodočih vojn v tem, da se bodo končavale v najkrajšem času, toda s silno krvavimi rezultati.

samostan je bil zgrajen l. 1710. in je bil najprej bivališče graničarskih kapetanov in častnikov. L. 1727. so odšli kapetani v Segedin in trdnjava se je izpremenila v samostan in cerkev. Prvi gvardijan je bil o. Danijel Javodski. L. 1775. se je začela zidati cerkev sv. Terezije in versko oblast so prevzeli posvetni duhovniki. Prvi župnik je bil Bunjevec Stjepan Ranić.

Do l. 1868. so imeli Bunjevci tudi svoje šole. Bilo je 120 ljudskih šol, v njih je bilo 12.000 otrok. V Subotici so bile tudi obrtne in dekliške šole. L. 1747. so si Bunjevci postavili gimnazijo. Vodili so jo franjevci. Prvi direktor je bil Stjepan Ranić. Poznejši bunjevski ravnatelji so bili Skandarović (1792) in Vojnić (1881), pozneje so Madžari ta zavod seveda pomadžarili. Sedaj je vodja Iv. Tunić.»

To je torej «bunjevska zgodovina». Članek govori tudi o «bunjevski literaturi», ki je še zelo majhna.

«Prvo knjigo je napisal l. 1790. ‚Bunjevac' fra Grga Peštalić iz Baje. Naslov ji je: «Dostojica plemenite Bačke starih uspomena, sadašnjih i drugih slovinske krvi deliah slava». To je daljša pesem, ki slavi bunjevske plemiče pri kronanju ces. Leopolda. Knjiga ima kult. zgodovinsko vrednost, ker govori o bunjevskih junakih. — Pozneje je bilo še par bunjevskih pisateljev. Fra. Grgo Čavapović je napisal latinsko delo «Memoria gentis Illyricae», O. Pavić pa prvi abecednik in katekizem (1796) «Kratka azbučica i kratak krščanski nauk». Največji bunjevski pisatelj je bil Ivan Antunović, evropsko izobražen človek in velik rodoljub. Kot škof je mnogo storil za svoj narod. «On je Bunjevcem to, kar je Hrvatom Strossmayer.» Napisal je poleg nabožnih knjig tudi «Razpravo o podunavskih i potisanskih Bunjevcih i Šokcih u pogledu narodnom, vjerskom i gradjanskom i gospodarskom» (1882). V knjigi se razpravlja o starih Slovanih, o «izvoru Bunjevcev in Šokcev, o jugoslovanskih državah in o sorodnosti Bunjevcev in Šokcev s Hrvati in Srbi. Tako je Bunjevcem Antunović to, kar je Hrvatom dr. Ljud. Gaj, Srbom Vuk Karadžić in Slovencem dr. Jan. Bleiweis.»

Bunjevcev je okoli 80.000. Poleg njih prebivajo Šokci. Teh je kakih 10.000. Ime Šokec je baje prišlo od madžarske besede, «šok», ker so namreč nasilno prekrščavali naše ljudi in so rekli, da se jih je že «mnogo» (šok) dalo prekrstiti. Drugi pravijo, da je ime od «šaka», ker so se s pestmi borili. Kakor pa vidimo iz «bunjevske» zgodovine in literature, niso Bunjevci in Šokci poseben narod, ampak naseljeni iz Hercegovine (kakor n. pr. naši Vlahi in Uskoki) govore popolnoma srbohrvatski in le verske in državne razmere so jim utrdile ime.

Poleg katoliških «uskokov» so bili namreč v teh krajih tudi pravoslavni in verski spor so iz stare domovine prinesli seboj. Madžarska vlada pa je tudi rada podpirala posebna imena, da je s tem uničevala čut narodne skupnosti. In tako so Bunjevci danes del jugoslovanstva — iz odpora do Srbov pa radi povdarjajo svoje ime.

Sicer je bila njih usoda enaka usodi naših koroških Slovencev. Ako govore o svoji zgodovini in literaturi, je isto, kakor če bi govorili o «Koroški zgodovini» ali «Koroški literaturi». Kar so oni napisali, je naše in zanje so pisali vsi hrvatski in srbski pisatelji, ki jih Bunjevci dobro razumejo — če hočejo. Do cirilice imajo seveda veliko mržnjo, kajti Bunjevci so zelo pobožni ljudje. Vzrastli so v razmerah, ki jih opažamo povsod po bivših madžarskih krajih: na Slovaškem, v Prekmurju, v Podkarpatski Rusiji in drugod. Iz tega so nam tudi razumljivi razni politični dogodki, o katerih smo zadnje čase po listih čitali.

Mickiewicz in ruska revolucija

Največji slovanski pesnik, ki je pisal v stihih, je gotovo Poljak Adam Mickiewiz (1798—1855). Bila je v njem cela umetnost. Živel je v časih, ko je Rusija baš preko Poljske začela energičneje posezati v Evropo. Rusija, to je car! Rusija, to je nema vojska, Rusija, to je nema masa — kaj bo, če kdaj izpregovori?

Mickiewiz se pelje iz Litve po pustih meglenih ravninah v Petrograd («Dziady«, III. del). Srečava ljudi, gleda jim telesa in duše ter pravi: Razrasla so jim pleča, prsi široke, debeli vratovi; kakor živali so in drevesa, polni čvrstosti, zdravja in sile. Toda lice vsakega je kakor njih krajina: pusta, odprta in divja ravnina; in iz njih src, kakor iz podzemskih vulkanov, še ni prišel ogenj tja do lica...

Tu so oči ljudi kakor mesta te zemlje: velike in čiste; in nikoli hrup duše z neobičnim sunkom ne zgane zenic, nikoli jih dolga žalost ne potemni. Od daleč jih glej — sijajne, čudovite; pojdi v sredino; puste in neljube. Telo teh ljudi kakor groba tkanina, v kateri zimuje duša-gosenica, preden si prsi za polet izdela, krila izprede, iztke in okiti...

«Ali ko solnce svobode zasveti,
kakšen odleti mrčes iz te prevleke?
Ali metulj jasen izleti nad zemljo,
ali pade tema, grde noči pleme?»

Mickiewiz je čutil, da je v teh tajnih globinah skrita sila: vpraša se le, ali se iz nje porodi — grd mrčes ali lep metulj. To bo takrat, ko se tudi tja zasveti iz zapada misel svobode.

Mickiewiz nas postavi v Petrograd. Bila je promenada v Petrogradu. Ostra zima. Sam car utegne priti peš na šetnjo. Gredo uradniki s pripognjenim vratom, izpod očesa gledajo, komu naj se priklonijo, koga naj poteptajo, komu naj se ognejo.

V gneči pa je šlo tudi nebroj ljudi, različnih od drugih po obrazu in obleki; gledajo trdno petrograjsko zidovje ter si obupno govore: «Človek ga ne poruši.» Romar z zapada se je zloželjno zasmejal in osvete željan udaril po kamnu, kakor bi grozil kamnitemu mestu. Mračen mu je bil obraz, kakor bi se bil že večer spustil na njegovo lice. Pride pred spomenik Petra Velikega; od vekov se zaganja Petrov konj na silno skalo, skače in ne pada: kakor da je slap zmrznil sredi padca! **Toda bržko zablisne solnce svobode in zapadni veter ogreje ta svet, kaj bo potem s tem slapom tiranstva?**

Car ima veliko armado. Z njo lahko privede v triumfu v svojo prestolnico zazadne kralje. Toda je li njena notranja sila tolika, kakor se zdi na zunaj? Mickiewiz pravi: Strašna je mašinerija carske vojske, aparat, kjer življenje poedinca vojska ne šteje nič.

A oficirji? Tu bije Nemec, sedeč v kočiji in pojoč sentimentalno pesem Schillerjevo, po hrbtu vojake, ki jih sreča. Tam išče karijero Francoz, žvižgajoč na nos pesem liberalno, bloden filozof klepeta z vodjo Kalmükov, kako bi se dal najceneje za vojsko kupiti živež. Kaj to, če pomoré polovico te drhali? Polovico kase bodo mogli pokrasti in če se stvar spretno prikrije, jih minister dvigne v višji razred, a car jim da orden, ker sta prizanašala kasi!

To je: nemško-francoski zapad izrablja ruski svet v svoje svrhe..., korupcija vlada. Bo li narod stal?

Mickiewiz je videl in vedel, kaj v Rusiji mora vriti. In prišlo je v naših dneh

Je pa na svetu vrsta ljudi, ki nima povoda, da se razveseli nove iznajdbe. To so zaljubljenci. Oni bodo najbolj prizadeti. Čisto nemogoče bo odslej varati možička, ki bo nosil čudotvorna očala, in bo z njimi mogel motriti in nadzorovati svojo boljšo polovico iz pisarne, kavarne in drugod, kjer bo pa tudi sam prisiljen k največji opreznosti. Dobre manice bodo odslej tudi lažje pazile na svoje dražestne hčerice.

In ker se dajo s tem novim izumom opazovati tudi stvari, ki so očesu navadnega zemljana nevidne, bomo lahko kmalu pregledovali celotno kolekcijo duhov, ki za enkrat špiritistom in ostalim učenjakom dražijo in mešajo možgane. Doživeli bomo dan, ko bomo lahko točno opazovali svoje umrle znance pred sodnim stolom večnosti, gledali njihovo kazen ali pa poveličanje.

Predvsem pa je treba povdariti, da je izum največje važnosti za ožjo domovino iznajditeljevo. Mogočna Italija bo s tem aparatom videla utešene vse svoje visoke želje.

Kolikor nam je znano in je tudi sicer razumljivo, bo novoizumljeni aparat italijanskega državnika tvoril nenadkriljivo senzacijo prihod. tržaškega velesejma.

Redki muzeji

Milijonski London, v katerem se tako fantastično mešajo elementi čisto posebnega sveta, vsebuje število znamenitih muzejev, o katerih se morda celo starejšim Londončanom ne sanja, da se tam nahajajo. Tako n. pr. poroča neki angleški tednik o velikanski zbirki v nekem zdravniškem institutu, obsegajoči 20.000 predmetov, ki na vsem svetu ne najdejo para. Tu vidite okostje irskega velikana Charlesa Byrnea, ki je bil visok 8 čevljev, najdete pa tudi sicilijansko pritilkavko Karolino Crathami, ki ni merila niti 20 col. Čepinje posebnih izrodkov ležijo poleg čepin znamenitih roparjev, posebno bogat pa je oddelek predpotopnih fosilij. Pregled zdravniškega orodja se pričenja pri instrumentih rimskih zdravnikov iz davnih časov pred Kristusovim rojstvom in vsaka bolezen, ki je našla kdaj pod solncem terena, je nazorno predstavljena s kakršnimkoli predmetom.

Drugi muzej, ki pripada instituciji United Service v Whitehallu, čuva skelet konja Marengo, ki ga je Wellington jezdil pri Waterloou, enako pa tudi Napoleonovo britev in čopič, ki sta bila takrat zaplenjena. Tu najdete meče znamenitih mož, Cromwella in Nelsona, palico pomorščaka Drakea, ki je iz Amerike v Evropo presadil krompir, in pa punčevo bovlo potovalca Cooka.

Zanimiva je zbirka modelov ladij iz vseh epoh preteklosti. Muzej Trinity House v Tower Hillu vsebuje posebno kolekcijo modelov vseh rešilnih priprav na visokem morju, svetilnikov, rešilnih pasov ter stare morske karte in busole.

Muzej antikvarične družbe je prenatrpan s pohištvom davnih pradedov, muzej Soane pa je znamenit po dragocenih slikah Watteaua, Hogartha, Reynolda, Turnerja itd.; poseben njegov zaklad pa so raznovrstni rokopisi, denar, medalje, posebnosti iz naravoslovja in pa zgodovinske kuriozitete, kakor: pištola Friderika Velikega, oprava Tippu Sahiba in pa Napoleonove relikvije.

Gospodarska vprašanja

Izvoz našega vina v češkoslovaško republiko

V petek, dne 15. t. m. se je podpisal v Beogradu med zastopniki naše in češkoslovaške vlade dogovor, na podlagi katerega se sme iz naše države v Češkoslovaško tekom enega leta izvoziti 150 tisoč hl vina brez dosedanje omejitve, namreč da mora voznik nakupiti najmanj tretjino izvožene količine vina na Češkoslovaškem.

Obenem se je dalo češkoslovaškim pivovarnarjem dovoljenje, da smejo v istem času izvoziti k nam enako količino piva, pri čemer se je dalo Čehom olajšave pri carinjenju piva, pri katerem se prizna odbitek 20 odstotkov za taro. Obe državi sta se zavezali urediti prevoz vina in piva, carinjenje istega, prevoz in carinjenje prazne posode tako, da se vse te manipulacije čimbolj olajšajo.

Uvoz vinskih vzorcev od nas v Češkoslovaško v količinah do pol litra od vsake vrste vina je prost carine.

Certifikati o provenijenci, analizi vina in dalje žigi na sodih, izdani od oblasti ene teh držav, bo priznala tudi druga država.

Poleg zgoraj omenjenega kontingenta vina, ki je namenjen za direkten konzum, se sme iz naše države izvoziti vsaka množina vina za tranzit ali predelavo (v konjak, peneča in sladka vina itd.) v svrho eksporta iz Češkoslovaške.

*

Najtežji korak je započet. Imamo dogovorjen kontingent 150.000 hl vina, ki ga smemo tekom enega leta uvoziti v Češkoslovaško. Na nas je sedaj ležeče, da ta dogovor izkoristimo.

Ako bomo čakali s prekrižanimi rokami, da pridejo k nam češki trgovci in vprašajo, če imamo kaj vina na prodaj, dolgo bomo čakali in malo prodali. Tako lahko preteče eno leto in naš izvozni kontingent ostane samo na papirju, neizčrpan. Sedaj je na naših vinskih trgovcih in eksporterjih ležeče, da pokažejo, kaj znajo.

Doslej smo žal opazili, da so mnogi od njih bolj razpoloženi za uvoz tujega cenejšega vina k nam, kakor da najdejo naši izborni vinski kapljici odjemalce v tujih krajih.

Mnogo smo zamudili v tem oziru, pa sedaj ne smemo več odlašati. Treba je iti takoj na delo. Seznaniti moramo češke trgovce in češko publiko z našimi izbornimi vini.

Pokazati jim moramo, kar imamo najboljšega, in poslužiti jih moramo kar najsolidneje, da si zasiguramo trajne in dobre odjemalce. Zato tudi ne smemo prepustiti izvoza vina nesolidni spekulaciji, temveč je potrebno, da stvorimo organizacijo naših najboljših in najagilnejših eksporterjev.

Treba bo, da si sami ustanovimo v Pragi in drugod v češkoslovaški republiki svoje zaloge, ali pa vsaj preskrbimo solidne zastopnike, tako da dobimo garancijo, da dobi češka publika naša vina v roke taka kot so.

Vse dosedanje izkušnje kažejo, da so naša vina na češkem trgu v največji meri sposobna za konkurenco.

Izkoristiti moramo to ugodno situacijo v blagor našega vinogradništva in naše izvozne vinske trgovine. Kot važen korak v tej smeri smatram, da se ponovno snidejo vsi oni, ki se za izvoz naših vin interesirajo.

Kot član komisije, ki je dogovarjala izvozni kontingent vina z delegati češkoslovaške republike, kakor tudi kot poznavalec razmer na češkem vinskem trgu, vabim vse interesente, to je vinske trgovce, vinogradnike in tovariše strokovnjake, naj se zanesljivo udeležijo sestanka, ki se bo vršil v nedeljo, dne 1. oktobra t. l. ob 2. uri popoldne v prostorih državne vinarske šole v Mariboru.

Na tem sestanku bom podal interesentom vsa potrebna pojasnila v tej važni zadevi. B. Skalicky.

Naše železnice v ameriški luči

Ameriški «Commerce Reports» priobčuje sledeče poročilo ameriškega vicekonzula Don S. Havena v Beogradu:

Vse železnice v Jugoslaviji so lastnina in v obratu države, izvzemši Južno železnico in nekatere male stranske proge, ki so v obratu privatnikov. Glasom poročila ministra saobračaja ima Jugoslavija približno 5660 km normalnotirnih in 1632 km ozkotirnih železnic.

V upravne svrhe so železnice razdeljene v štiri glavne upravne skupine, zvane «ravnateljstva». Te so: beogradsko ravnateljstvo, ki ima normalnotirne in ozkotirne proge in vključuje železnice predvojne Srbije; subotiško ravnateljstvo z obema vrstama prog v Bački in Banatu; zagrebško ravnateljstvo, katerega proge so vse normalnotirne in ki vključuje železnice Hrvatske-Slavonije in Slovenije, in sarajevsko ravnateljstvo, ki obstoji iz vseh ozkotirnih prog v Bosni, Hercegovini, Dalmaciji in Črni gori.

Normalnotirne proge imajo 1388 lokomotiv, od katerih je 701 v dobrem obratnem stanju. Na ozkotirnih progah je vsega skupaj 431 lokomotiv, od katerih je 258 v dobrem stanju. Trdi se, da je stanje teh lokomotiv tako, da postanejo nesposobne za obrat v roku enega leta. Ni nikakih modernih delavnic v Jugoslaviji za popravo lokomotiv, tako da je bilo potrebno poslati 340 lokomotiv na popravo v inozemstvo. Nemčija zalaga sedaj Jugoslavijo na račun vojne odškodnine s 400 lokomotivami za normalnotirne proge in 50 za ozkotirne železnice. Pod enim samim ravnateljstvom se baje nahaja dvajsetero raznih tipov lokomotiv, kar seveda ustvarja nenavadne probleme glede popravljanja.

Uradno se ceni število vagonov v Jugoslaviji na 38.065, od katerih je 14.000 potrebnih poprave. Nemčija je do maja izročila v pokritje reparacij že 2000 vagonov na račun onih 7500, ki jih dolguje.

Uradni krogi obračajo pozornost načrtu za izenačenje železniških tirov v Jugoslaviji in ni dvoma, da se bodo s časom vse proge izpremenile v normalnotirne. Proge, ki sedaj vežejo Jadransko morje z notranjostjo, so ozkotirne in v prilično dobrem stanju; zaradi tega se misli, da bi se prekinjenje prometa, ki bi nastalo vsled take rekonstrukcije, za sedaj ne izplačalo. Jugoslavija hoče zgraditi najprej dvojnotirno normalno progo iz Beograda na Jadran, ki bo v stanu nositi vse breme prometa, dokler se bodo druge proge popravljale.

Poleg projektirane beograjsko-jadranske železnice je še mnogo drugih načrtov za nove proge v delokrogu vseh železniških ravnateljstev. Mnogo novih prog se že gradi, dočim so proge Niš-Kragujevac, Beograd-Mala Krša, Bosanski Novi-Krupa, Šibenik-Knin in Split-Knin že zgrajene in gotove za obrat. Naraščajoči promet in delavnost v gradnji so znak, da se v zemlji vrši zdrava gospodarska obnova, ovirana po sedanjem neprimernem železniškem obratu.

Tržna poročila

Žitni trg v Novem Sadu, 18. t. m. Baška pšenica 400, sremska pšenica 403, baški ječmen 370, sremski ječmen 370, oves 300, koruza 370, novi fižol 390, star 380, moka št. 0 620, moka za kuho 395, krušna št. 6 540, bosenski orehi 700. Tendenca slaba. Cene v dinarjih za 100 kg.

HMELJ.

Nürnberg, (hmelj, 18. septembra). Mirno, po prima hmelju je veliko povpraševanje, srednje blago za 500 M ceneje, vlažna tržna roba se plačuje po 18.500 — 21.500 M za 50 kg.

= **Svetovna letina hmelja se ceni letos na približno 50,000.000 kg. Na Jugoslavijo odpade od tega približno 1.5 milijona kg.**

= **Carinski dohodki v avgustu.** Meseca avgusta 1922 so znašali skupni carinski dohodki 120,965.755 Din. Na prvem mestu stoji zopet ljubljanska carinarnica z 9,323.235 Din dohodkov, na drugem Beograd s 7,830.663 Din, na tretjem Split s 7,765.368 Din in na četrtem Maribor s 5,978.659 Din dohodkov.

= **Kongres srbskih poljedelskih zadrug.** Dne 14. septembra se je vršil v Novem Sadu kongres delegatov vseh srbskih poljedelskih zadružnih organizacij. Kongres je otvoril podpredsednik Glavnega saveza g. Milić Radovanović, ki je v svojem govoru očrtal delo saveza, ki obstoji že 25 let. Referenti so med drugim napadali Narodno banko, ker odreka poljedelskim zadrugam dosledno vsak kredit. Savez je razširil svoje delo na vse pokrajine države.

= **Nakup ozimnega žita.** V zmislu odloka ministrstva poljoprivrede i voda z dne 6. septembra 1922, št. 24.852 se nakupi večja množina (semena) ozimnega žita. Pravico do nakupa tega semena, ki se bo oddajalo po nabavni ceni, imajo samo oni posestniki, ki so trpeli škodo vsled elementarnih nezgod v tekočem letu. Vsled tega se ti posestniki (v mestnem okrožju) pozivljajo, da se v teku 8 dni priglase pri podpisanem mestnem magistratu (gospodarskem uradu) in naznanijo koliko in kakšnega semena bodo potrebovali za bližajočo se setev.

= **Slaba letina na Češkem.** Statistični urad je ugotovil, da je bila letošnja žetev na Češkem veliko slabša kakor lani. Ozimne pšenice je bilo letos samo 7 in pol milijonov centov napram lanskem 9 in tričetrt milijonom, ozimne rži samo 11 in pol napram 14 in pol milijonom centov lansko leto.

= **Znižanje cen na Dunaju** se je pričelo na trgih. Moka bo kmalu samo 7000 avstr. kron per kg, močno pa padata tudi goveje meso in mast. Najdražja stvar v Avstriji so čevlji. Ti so tako dragi, da jih hodijo Avstrijci kupovat v Jugoslavijo.

Poslano.*

stanovanjskemu oblastvu II. stopnje v Ljubljani.

Z ozirom na to, da moj priziv na stanovanjsko oblast II. stopnje, ki je bil vložen dne 17. maja 1922, torej pred petimi meseci, še ni bil rešen, stavljam na naslov sledeče vprašanje:

Po katerem členu stanovanjske naredbe, oziroma po katerem paragrafu pravilnika k stanovanjski naredbi sme načelnik stanovanjske oblasti I. stopnje pravomočno nakazovati stanovanje sam brez seje, kakor se je to zgodilo s stanovanjem, ki je bilo z razsodbo najvišjega sodišča prisojeno meni, a bilo od omenjenega načelnika samolastno nakazano drugi osebi?

Prav tako mi je neumljivo, kako razlaga stanovanjska oblast I. stopnje § 41 zgoraj omenjenega pravilnika, ki govori o brzi predaji prizivov, ker se moj priziv kljub osebnim intervencijam do danes še ni rešil in to po preteku petih mesecev.

Ljubljana, 19. septembra 1922.

Pavla Komar,
hišna posestnica, Ilirska ulica 29.

* Za vsebino te izjave je uredništvo odgovorno le toliko, kolikor predpisuje zakon.

POSLANO*

«Jutro» je priobčilo dne 19. septembra v gospodarski rubriki članek, ki vsebuje v prvem odstavku hudo in krivično obsodbo naše sodavičarske obrti. Z ozirom na to si dovoljuje podpisana «Zadruga sodavičarjev v Ljubljani» pripomniti sledeče:

Članek naredi skoraj vtis, da je hotel pisec g. Z. delati reklamo za gotove tvrdke na račun in škodo sodavičarskih izdelkov, ki jih deva popolnoma v nič. Temu nasproti je treba poudariti, da so naši izdelki popolnoma enaki češkim, nemško-avstrijskim in tudi drugim, kjer je sodavičarska obrt zelo razvita. Posebno hvalo so želi naši izdelki ob vsesokolskem zletu, zlasti ob priliki naraščajskega dne, ko so bili mladi naraščajniki in njih spremljevalci nad vse zadovoljni z njimi.

Krivično je torej, kar pavšalno obsojati in kritizirati našo obrt in naše izdelke. Gospodu piscu priporočamo, naj se sam potrudi do kakega sodavičarja, da se na lastne oči prepriča, kako in kaj vse je treba, da se naredi «malo pobarvane vode». Potem gotovo ne bo več vztrajal na svoji uničujoči kritiki, ako se že ne bo mogel odločiti, da napravi domačim sodavičarskim izdelkom malo poštene in zaslužene reklame.

Ljubljana, 19. septembra 1922.

Zadruga sodavičarjev za Slovenijo v Ljubljani.

* Za vsebino tega poslanega je uredništvo odgovorno le toliko, kolikor predpisuje zakon.

Zahtevajte v kavarnah, javnih lokalih, gostilnah in brivnicah **„JUTRO“**

Med. univ. dr. Rudolf Zalete! se preseli **dne 25. t. m. v Šelenburgovo ul. 6,** I. nadstr. desno, ter bo začel redno ordinirati vsak dan od 9.-11. dop. in od 2.-4. popol. 3270

Večji mlin išče samostojnega mlinarja za takoj. 3260
Ponudbe pod „Mlinar“ na Anončni zavod DRAGO BESELJAK, Ljubljana, Sodna ul. 5.

SVILA modni nakit, vse potrebščine za šivilje in krojače **najceneje** pri **A. Šinkovic nasl. K. SOSS** 43/III **Ljubljana, Mestni trg 19.**

Trgovec s specerijskim in kolonijalnim blagom se želi preseliti v Ljubljano ter išče primeren **lokal** morebiti s soudeležbo hišnega lastnika. Sprejel bi tudi vodilno mesto v večjem podjetju. — Ponudbe pod „Trgovec“ na anončno in reklamno družbo **Aloma Comp., Ljubljana, Kongresni trg 3.** 3168

Največja izbira 11/e **različnih pletenin, majic, nogavic** in rokavic pri tvrdki **A. & E. Skabernè** Ljubljana, Mestni trg 10.

Kupim več vagonov krajcev brez lubja in več vagonov brušenega lesa od 8 do 20 cm debeline in od 2 do 8 m. Ponudbe na: 3227 **Ivan Bohinc** lesna trgovina in parna žaga v Medvodah.

Proda se 3251 **4 do 8 sodov** močnih, hrastovih, vsak okoli 600 litrov, po 3 K liter. **Gradišče štev. 14** I. nadstropje, vrata 2.

Mali oglasi

Vsaka beseda do 20 besedi Din. 3·—, vsakih nadaljnjih 5 besedi 1 Din. — Trgovski oglasi, dopisovanja, spremičnine do 20 besedi 5 Din., vsakih nadaljnjih 5 besedi 2 Din. — Plača se naprej. (Lahko tudi v znamkah.) Na vprašanja se odgovarja le, ako je vprašanje priložena znamka za odgovor.

Službe

Gospodična, 3261 absolventinja trgovskega tečaja, zmožna knjigovodstva, strojepisja, slovensko-nemške stenografije in korespondence, išče kot začetnica mesta pri kakem večjem podjetju ali trgovini v Ljubljani. Cenjene ponudbe pod «Takojšnji nastop» na upravo «Jutra».

Išče službe 3264 kot hotelski vratar s 16 letno prakso. Nastop takoj ali pozneje. Naslov pove uprava «Jutra».

Stavbeni tehnik 3269 s prakso, izvrsten in precizen risar, išče dela za popoldanske in eventualne večerne ure. Ponudbe na upravo «Jutra» pod «Stud. arh.»

Elektrotehnik, verziran zlasti v akumulatorski stroki in komercijelno izvežban, se išče za večje podjetje v Sloveniji. Natančne ponudbe z navedbo zahtev na upravo «Jutra» pod «Elektrotehnik». 3247

Trgovec, samski, gre takoj kot skladiščnik ali kot prva moč ali pa z manjšim kapitalom kot kompanjon. Lokal takoj na razpolago. Cenjene ponudbe na upravo «Jutra» pod «Kompanjon». 3245

Poštna pomočnica se takoj sprejme pri poštnem uradu v Jarenini v Slovenskih goricah. Hrana in stanovanje v hiši. Plača po dogovoru.

Vzgojiteljica 3186 k trem otrokom v zdravilišču se išče. Poučevala bi za ljudsko in I. razred meščanske šole ter glasovir. Pismene ponudbe na upravo «Jutra» pod «Vzgojiteljica».

Kupim

Kolo 3267 močne sestave se kupi. Ponudbe pod šifro «Močno kolo» na anončno in reklamno družbo z o. z. Aloma Company, Ljubljana, Kongresni trg 3.

Prodam

Večjo množino sena in slame 3187 ima v zalogi Adam Kincl, trgovec s senom in slamo pri Sv. Jurju ob južni železnici. Kupci naj se obrnejo na gorajšnji naslov, katerim se takoj naznani cena.

Apartni štil, 3235 nove lepe tridelne črešnjeve spalne oprave po nizki ceni proda Ivan Srčnik, Mengeš 57.

Lokali

Pekarna 3225 z novo opremo, zraven hiša z gospodarskim poslopjem in zemljiščem, se takoj proda. Naslov na upravi «Jutra» pod «Pekarna».

Neprepitnine

Proda se parcela v sredini trga pri rudniku, za vsaki obrt pripravna, zelo ugodna prilika. Naslov pod «Takoj», poštoležeče Rajhenburg. 3244

Razno

Posojila 3000 Din prosi državni nameščenec prosvetne stroke z dohodki VI. čin. razr. proti mesečnemu odplačilu po 300 Din in 5 do 6 % obrestim. Denar rabi za nabavo potrebnih knjig in drugih šolskih potrebščin ter obleke svojim petim srednjo in strokovne šole posečajočim otrokom. Naslov na upravo „Jutra“ pod «Pomoč». 3248

Proda se v lepem kraju na Gorenjskem 3183 **dobro vpeljan hotel** z vsem inventarjem in z vinom, nahajajočim se v zalogi. V hotelu je 11 mebliranih sob, poleg hotela pa sta lep senčnat in lep zelenjadni vrt. Cena 500.000 Din. Ponudbe pod hotel „Bled“ na upravo „Jutra“.

V gostilniškem in kavarniškem obrtu dobro izvežban večletni vodj večje restavracije, obenem kavarne v večjem kopališču v Sloveniji **želi vzeti v najem** 3249 **hotel ali kavarno.** Prevzame pa tudi boljšo restavracijo, oziroma gostilno, vsaj za tri leta. Nadalje prevzame lahko k omenjenemu obrtu spadajoče zaloge živil ter položi eventualno kavcijo za obrtni inventar. Pri večletni pogodbi je pripravljen prenoviti obrtne prostore.
Pismene ponudbe pod št. 1888 na upravo „Jutra“.

Električni stroji proizvod AEG in električni števci proizvod AEG žarnice Tungsram, vse elektrotehnične potrebščine v zalogi po ugodnih cenah. — Elektrotehnična tvrdka **R. Florjančič, Celje** **Proračuni brezplačno! Proračuni brezplačno!**

Jos. Zupančič:

Velika drama človeštva

(Epizode iz ruske revolucije.)

VII.

Bolnica v Kajnsku.

Javnost naj mi oprosti, če ponavljam venomer: jaz, mene, meni, mene, pri meni, z menoj. Moj namen je bil in ostane: iz kratkih epizod, ki sem jih videl in preživel sam, sestaviti vsaj približno in površno sliko «velike drame človeštva», ruske revolucije, ki pa žalibog pod mojim peresom ne bo tako velika, kot je v resnici. Ni pa moj namen, diskreditirati to ali drugo stranko, vtisniti med vrstice politično tendenco. Epizode, ki jih opisujem, so le goli fakti, večkrat celo tako goli, da žalijo čut kulturnega človeka. In vendar so fakti!

Obljuba dela dolg. Kolegija tajnega sodišča me je obsodila na smrt. To mi je sporočila neka dama, ki mi je poslala na listku v koščku kruha prijetno vest. Toda tajno sodišče je sklenilo, poslati me še na predsmrtno potovanje iz Omska v Tomsk, ker sem ondi svoj čas služil kot pomočnik poveljnika mesta.

Pri nas imamo ženitbena potovanja, tam pa predsmrtna. In res, še isti dan sta me sprejela dva rdečearmejca pod svojo zaščito, in odšli smo v novo ječo — na vojaški komisarijat mesta. Zvečer pa sem korakal v senci bajonetov na kolodvor.

Med potjo sem podkupil vojaka — podkupi se lahko v Rusiji še danes vsakega človeka — dal sem mu poslednjo srajco, ki sem jo še imel in prinesel mi je od prijatelja nož aparata «Gillet», s katerim si pri nas brijejo brade. Jaz, ki žalibog nisem imel časa, študirati medicino, sem sklenil poskusiti s tem nožem majhno operacijo. Vedel sem, da me čaka v črezvičajki v Tomsku še marsikatera težka ura. V Tomsku je bil eksekutivni organ madžarski; rablji so bili sami prvovrstni eksemplarji mongolske rase, ki niso bil naklonjeni Jugoslovanom.

Vedel sem torej, da me čaka gotova smrt, da je moje življenje končano, da je vse to, kar vidim in slišim, kar se godi okrog, le zaključni refren divne pesmi — življenja. Umreti moram. Nič posebnega, kajne? Vsak človek ve, da mora umreti. Samo ljudje ne vedo, kdaj, jaz pa sem vedel: od Omska do Tomska je približno 600 km, vlak vozi dva dni — torej še dva dni! Sploh pa nisem ničesar vedel. Vedel sem in nisem vedel, mislil sem in nisem mislil. Vse to vem šele zdaj. Kako je v takih trenutkih človeku, bi lahko povedali ljudje, ki so že onkraj groba. Jaz ne morem, pa tudi se ne spominjam rad tiste strašne noči.

Razmišljal sem: mučili me bodo, poniževali, žalili do skrajnosti, nato ustrelili kakor psa ter vrgli moje telo kakor mrhovino v jarek. Rajši skočim sam v večno temo, nego bi se dal vanjo pahniti onečaščen po teh bestijah. In tako sem si ponoči v vagonu prerezal odvodne žile na obeh zapestjih. Deset minut je brizgala kri, izgubil sem zavest.

Samomor! Morala! Kristova vera! Ha, ha, kaj še? Fraze ljudi, ki po kavarnah pijejo turško kavo. Kogar niso peljali ponoči na klavnico, kjer koljejo Mongoli, naj molči!

Sedem dni je minulo nato; prebudil sem se v bolnici v Kajnsku. Zdravnik je stal ob postelji, položil mi je roko na čelo in gledal mi je v oči. V sobi so stokali bolniki. Povedal mi je, da sedem dni ni vedel, kaj vidi pred seboj — truplo ali živega človeka. Tri dni je stal vojak z bajonetom ob moji postelji; videl je, da v meni ni več življenja, da bo krogla, ki je bila namenjena meni, lahko prihranjena za drugega. In je odšel. Tudi zdravnik je odšel; ostal sem sam z bolniki, ki so stokali. Živ! Odprl sem oči, zatisnil sem jih, pa sem jih zopet odprl. Živ! Gledal sem okrog!

Soba, postelje, na posteljah živi ljudje, okna, tam zunaj brije burja in podi morje snežink bogve kam. Misel je planila tja, kjer sem iskal opore v težkih dneh, vrnila se je, pa je ponavljala venomer: živ, živ, živ! Življenje! Takrat sem te izpoznal, ti večna tajna prirode! Ne spominjam se rad tistih minut. Ne. Vrgel bi proč pero, da ne piše teh vretic, ki so le profanacija velikega spoznanja...

Začelo se je strašno življenje v bolnici, ki je bilo tako strašno, da je strašen celo spomin nanj. Sibirska zima! Kdor ni bil v tej prokleti zemlji, ne ve, kaj je sibirska zima. Sedem mesecev brije sibirska burja, kot nož reže, kot voda teče. Sedem mesecev tuli pod oknom, leze v dimnik na strehi. Tuli! Sedem mesecev je noč osemnajst ur dolga, osemnajst ur tuli burja vsako noč. Šest ur je dan, šest ur tuli burja vsak dan. Štiriindvajset ur tuli danes, štiriindvajset ur jutri, vsak dan štiriindvajset ur, sedem mesecev vsak dan štiriindvajset ur. Tuli! In volkovi tulijo z njo. Peklo! Vse tuli! Ta monotona pesem lahko spravi človeka ob pamet. Priroda pa se je skrila pod snežno odejo, okostenela je in spi. Strašna sibirska zima!

In strašna zavest! Obsojen na smrt! Živ in mrtev, mrtev in živ! Bili so slučaji, da so bolnega jetnika vzeli ponoči iz bolnice in ustrelili. Šest mesecev sem bil živ in mrtev. Šest mesecev sem čakal osemnajst ur vsako noč, kdaj se odpro vrata, kdaj stopijo rdeči grobarji k postelji, da me polože na nosilnico in odnese v večnost. Veliko spoznanje je postalo grenko, življenje je bilo tako golo, kot ni gola skala, ki jo je obrila sibirska burja. In vendar sem se takrat oklenil življenja, hotel sem živeti, ljubil sem to večno tajno prirode. In sovražil sem jo, ker ni bila moja, ker so jo nosili rdeči grobarji na nosilnici.

V sobi ni tulila burja, bila je le vse zmagujoča zima, ki je lezla skoz stene, skoz okna, skoz strop, od povsod je lezla. Vroča voda, ki smo jo dobivali bolniki, se je izpreminjala v led. Devet odej sem držal na sebi, pa sem drgetal in se tresel noč in dan.

Hrana je bila za vse bolnike ena. Dijeta, ki jo je odredil sanitarni oddelek: 30 dkg črnega — ne kruha — testa! S tem testom je bolnik nekoč zalepil okno. Zjutraj smo dobivali vročo vodo, opoldne motno vročo vodo — reci juho, zvečer vročo vodo, to je bilo vse. Zatisnite si ušesa vi, ki ste navajeni v mehkih foteljih kaditi macedonski tobak in piti turško kavo, pa tarnate, da je vam življenje pretežko!

Uši sem imel več kot obe Šiški prebivalcev. Devet odej, v vsaki odeji po moji skromni statistiki devetsto uši. Zdaj pa računajte!

Ni lepo, da govorim o takih stvareh, pa uš je pač uš, in nisem jaz kriv, da grize in pije človeško kri.

Povoji, ki smo jih imeli na ranah, se niso menjali vsak dan, kot pri nas. Zjutraj jih je zdravnik snel, strežkinja jih je pobrala z umazanimi rokami, izplaknila v topli vodi, drugi dan pa jih je zopet nosil bolnik. Higijena! Instrumenti so bili skrhani tako, da je bolnik že ječal, ko jih je zagledal. Bolnica v zakotnem mestu! Ne. Poznoje bom povedal, kakšne so bolnice še letos v Petrogradu. Kako so bolniki trpeli, kako niso umirali samo zato, ker so ležali v bolnici, ve samo Bog, ki pozna pekel sibirskega človeka.

Prišla je pomlad. Pri nas so ljudje v pomladi ponavadi zaljubljeni, tam pa smo dobili novo dijeto. Bolni kmetje so vso zimo tarnali, kje so njihove kokoši, jajca, maslo, ki jih je država pobirala za bolnice in sirotišnice; nazadnje so se nam vendar predstavile te presnete kokoši. Razdelili so jih — Ivanov je dobil prvo polovico, Petrov drugo. Pa še pečene so bile. Samo malo smrdele so. Prvi dan so smrdele malo, drugi dan bolj, tretji dan najbolj — četrti dan nisc smrdele več. Komparativ in superlativ sta jih požrla. Saj jih je bilo vendar polno skladišče v mestu! Ne. Petnajst vozov so jih odpeljali v grmovje za mesto in jih zakopali, ker superlatev je višek smradu.

Primer vam, ki ste klicani, da pobijate draginjo!

V marcu lanskega leta je sovjetska vlada obrezala peroti črezvičajki. Bil je oglašen dekret, ki je odvzel ruski giljotini pravico obsojati na smrt. Kaj je bilo vzrok temu, ne vem. Menda so se napili krvi. Ta dekret mi je rešil življenje. V juniju so me odpeljali v senci bajonetov v Tomsk. O tem prihodnjič.

Priporoča se spedicija

R. RANZINGER

Ljubljana — Jesenice. 33

Proda se hiša

z lepim vrtom tik okrajne ceste v Trbovljah, Loke št. 269, primerna za vsako obrt. Cena 125.000 Din. Več se poizvé pri **Ivanu Orešniku**, zaloga pive „Union", Trbovlje. 3166

Lokali

3266

v novi hiši, pripravni za delavnice ali skladišča

se dado v najem.

Najemnino je plačati za tri leta naprej. Ponudbe na upravo „Jutra" pod „Tri leta".

Korespondentinja

perfektna, nemško-hrvatska stenotipistinja se išče proti dobri plači. Lastnoročno pisane oferte z navedbo plače na **Dioničarsko društvo za industriju čreva v Subotici.** 3146

Stavbeni prostor

večji, ob Dunajski cesti blizu železniškega tira, pripraven za **tvornice, skladišča** in druga industrijalna podjetja, **se proda.** Naslov pové DRAGO BESELJAK, Ljubljana, Sodna ulica štev. 5. 3170

Priporočajte „Jutro!"

Mleko

pasterizirano, polnomastno, z okroglo 3·5 % tolšče,

pasterizirano, polmastno z okroglo 1·5 % tolšče,

dalje 3182

Joghurt, kefir, presno maslo in sir vseh vrst

dostavljamo na željo v mesečnem abonmentu strankam na dom.

Naročila naj se javljo pismeno ali ustno v pisarni oddelka

Dunajska cesta 29/I.

Gospodarska zveza

Mlekarski oddelek.

Šah

Mirko Kragelj:

Sahovskemu mojstru

(Drju. ing. Milanu Vidmarju povodom proslave uspeha na londonskem svetovnem šahovskem turnirju v avgustu 1922.)

Pozdravljen nam, zmagalec, v naši sredi!
Od Beograda, Zagreba, Ljubljane,
nocoj častitke sprejmi vseh udane,
kar nas je šah pričaral v svojo sredo,
da nas posveti v staroslavno vedo...

Ko si odhajal — nismo trepetali;
nemirne pač so misli nam k obali
britanskega otoka plule v daljo,
kjer London spi odet v megleno haljo...
Tam za prvenstvo v šahu k borbi ostri
sveta so zbrali se največji mojstri..
Aljechin, Rubinstein in Capablanca
— svetovnoznana šahovska uganka
ter dalje Bogoljubov, Yates in Reti
in kar živi jih mojstrov še na sveti...

Mednje si stopil Ti, prvak priznani,
in v Tebi, s Tabo mi — Jugoslovani...
In ko je mahnil prvič v bitki vročt
duha po Tebi — madžarski Maroczy,
iz Londona se prvič s častno hvalo
ime je «Vidmar» v svet imenovalo...

Nato junaki čili vsi in čvrsti
so v prah pred Te se zrušili po vrsti:
Snoszkoborowsky, Tartakower, Emde
pred Tabo zginili so v val prahu
in k našega soseda vsej togoti
na zadnje mesto strčal je — Marotti...

Čestitamo k uspehu Ti nocoj!
Jugoslovan podal si se na boj
in danes počaščena domovina
s ponosom zre — na vélikega sina...
Odkril si nam, da ni samo sekira
v preteči pesti — moč, ki svet podira;
dokazal si nam, da razum je — meč,
ki maje, ruši, uničuje — več...
Ne lakti sila — smel polet duha
je moč, ki vstvarja pravega — moža...
In v sili tej — vseh dekadentov strahu,
pozdravljam Te ob plemenitem šahu.
O stoj nam, Milan, dalje še ob strani,
učitelja učencem nam ohrani,
navajaj k misli nas, potez nas uči,
ki k zmage vodijo blesteči luči...
V miselne virtuoze nas vzgoji,
duha krotilce po podobi svoji...

Glej, kar nas tu nocoj je družbe zbrane
iz Beograda, Zagreba, Ljubljane
— prisotnost naša naj Ti dokazuje,
da narod naš Te ceni in spoštuje...
In ta zavest, ponosna ta zavest
naj spremlja dalje Te širokih cest
v razmahu smelem Tvojega poleta
ki narodu še — čudežev obeta...
Naj spremlja v dalje tuje Te povsodi
naj k novim zvezdam Te uspehov vodi,
da vzraste narod kao junak silan:
«Bog živel Te! Naš dr. Vidmar Milan!»

Partije dr. Vidmarja na londonskem šahovskem turnirju.

Igra damskega kmeta

(Odklonjeni damski gambit.)

Beli: Dr. Vidmar. — Črni: Marotti.

1.	d2—d4	Sg8—f6
2.	Sg1—f3	d7—d5
3.	c2—c4	c7—e6
4.	Lc1—g5	Lf8—e7
5.	Sb1—c3	Sb8—d7
6.	e2—e3	0—0
7.	Ta1—c1	c7—c6
8.	Lf1—d3	d5—c4:
9.	Ld3—c4:	Sf6—d5
10.	Lg5—e7:	Dd8—e7:
11.	0—0	Tf8—e8
12.	Tf1—e1	Sd7—f8[1]
13.	Dd1—d2	Lc8—d7
14.	e3—e4	Sd5—b6[2]
15.	Lc1—d3	De7—b4
16.	a2—a3	Db4—a5
17.	e4—e5[3]	Sb6—d5
18.	b2—b4	Da5—d8[4]
19.	Sc3—e4	Dd8—e7
20.	Se4—d6	Te8—b8[5]
21.	Tc1—b1[6]	b7—b5
22.	Tb1—b3	h7—h6[7]
23.	Sd6—e4[8]	Ld7—e8[9]
24.	Se4—d6	Le8—d7[10]
25.	Ld3—e4	a7—a5
26.	h2—h3	a5—b4:
27.	a3—b4:	Tb8—b6
28.	Sf3—h2	Tb6—a6
29.	Tb3—g3[11]	Ta6—a3
30.	Le4—d3	f7—f5[12]
31.	e5—f6:!	...

Pozicija po 31. potezi belega:

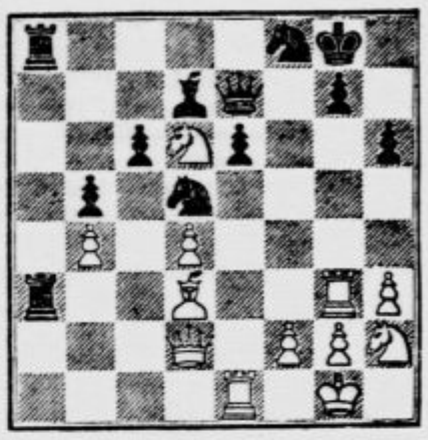

31.	...	Ta3—d3:[13]
32.	Dd2—d3:	De7—d6:
33.	Tg4—g7+?[14]	Kg8—h8
34.	Sh2—g4[15]	Sd5—f6:[16]
35.	Tg7—f7[17]	Sf6—g4:
36.	h3—g4:	Kh8—g8[18]
37.	Dd3—f3[19]	Dd6—d4:
38.	Tc1—e4[20]	Dd4—d5!
39.	g4—g5!?[21]	Ta8—a1+?
40.	Kg1—h2	Dd5—d6+
41.	g2—g3[22]	e6—e5[23]
42.	g5—h6:	Ta1—a3[24]
43.	Tf7—g7+	Kg8—h8
44.	Df3—f7	odneha.

Opombe:

[1] S tem se črni odpove potezi e6—e5.

[2] Nepričakovano. Vendar pa poteza ni tako slaba, kakor izgleda na prvi pogled.

[3] Ta ekskurzija nikakor ne more biti dobra.

[4] Beli lovi damo.

[5] Dama seveda ne sme na a3 zaradi Sd5:, cd, Ta1 in Teb1.

[6] Črni očividno ne igra dobro. In vendar je silno težko za belega priti do direktnega napada.

[7] Beli je prišel na idejo, igrati stolpe po tem ovinku na g3.

[8] Nepotrebno.

[9] Predno izvrši beli pod 7. opazko omenjeni načrt, polzkuša zmešati nasprotnika.

[10] Črni se očividno boji, da bi beli zamenjal Ld7 (po Sec5). Prihodnja poteza belega ima namen dognati, ali res neče dati tekača.

[11] Res je tako.

[12] Po velikem trudu je v 7. opazki namignjeni načrt izvršen.

[13] Ako vleče črni kralja na h3, sledi Shg4 z zelo močnim napadom.

[14] Edina obramba. Na Lf6: sledi 32. Shg4, na 31. ... Sf6 pa 32. Sdf5.

[15] Pogreška. 33. fg, Sh7 34. Sg4 dobi igro brez vsega nadaljnjega truda. Beli pa hoče menda igrati lepo, pri tem pa popolnoma prezre, da izgubi celi napad vsled 34. poteze črnega.

[16] Grozi Sh6: in mat na g8 ali f7 — toda sedaj pride...

[17] strela iz jasnega neba!

[18] Z Se5, Kg7 36. Dg3+, Kh7 37. Dd3+ drži beli lahko remis, toda s tem se neče zadovoljiti in raje riskira.

[19] Bolje Le8.

[20] Beli igra va bank.

[21] Na Td1 sledi enostavno Dd1·+· in Kf7:, na kar ima črni silno premoč. Sedaj bi na De4: prišlo seveda najprej Tf8·+·.

[22] Beli računa na časovno zadrego črnega pred 40. potezo. Interesantno je, da bi sedaj na 39. Df6 dobil z 39. ... Dd1+ 40. Te1!, De1·+· 41. Kh2, De5+! črni.

[23] S tem je beli vendarle dospel v dobljeno pozicijo. Sedaj grozi Df6!

[24] Na Le8 sledi Df6, Lf7:, gh.

[25] Proti Tg7+ in Df7 ni obrane. Na Dh6·+·, Th4 izgubi črni Sf8.

Ledvične in mehurne bolezni

se ozdravijo ali se obvarujejo s pitjem

Radenskega zdravilnega vrelca.

Siguren uspeh. — **Dobi se povsod**

ali neposredno pri

zdravilišču SLATINA - RADENCI

okraj Ljutomer.

3265

Za lukrativno podjetje

ki nese letno 100 do 200 % naloženega kapitala, **se išče deležnika s pol milijona dinarjev.** Naslove interesentov sprejme Anončni zavod DRAGO BESELJAK, Ljubljana, Sodna ulica 5, pod „Najboljše št. 357". 3253

Išče se

kompletni parni kotel

za 1000 kg pare na uro s pregrevačem pare, ognjiščem za rjavi premog, 1 do 5 mm zrna, 2·5 do 3 m² kurilne ploskve, 8 atmosfer pritiska, napajalno sesalko za 1500 l vode na uro in odgovarjajočim injektorjem. Ponudbe z navedbo cene, dobavnega roka in natančnega popisa kotla na: 3254

Šentjanški premogovnik And. Jakil, Krmelj (Dolenjsko)

Domace vesti

* **Kraljevič Gjorgje in invalidi.** Včeraj je posetilo odposlanstvo invalidov kraljeviča Gjorgja in se mu zahvalilo za njegov velikodušen dar invalidom v znesku enega milijona dinarjev. Kraljevič je odgovoril deputaciji, da bo denar izročen takoj, kakor hitro bo potrjena opo roka pokojnega očeta kralja Petra.

* **Jugoslovenski novinarji,** ki so se mudili na povabilo in na stroške poljske vlade okoli tri tedne na ekskurzijskem potovanju po Poljskem, so se vrnili v torek zvečer preko Madžarske v Jugoslavijo. Vozili so se skupno do Bratislave, nato pa odšli deloma proti Zagrebu, deloma pa naravnost v Beograd.

* **Imenovanja v državni službi.** V ministrstvu za notranje zadeve sta imenovana: dr. Fran Svetek za načelnika prvega razreda oddelka za Slovenijo in dr. France Kražovec za tajnika drugega razreda oddelka za Slovenijo.

* **Odlikovanje.** Za zasluge na polju sadjarstva je odlikovan z zlato medaljo za državljanske zasluge g. Fran Praprotnik, upokojeni naučitelj v Mozirju.

* **Iz «Uradnega lista».** «Uradni list» pokrajinske uprave za Slovenijo objavlja v svoji 97. številki: uredbo o poslovnem redu pri državnem svetu in upravnih sodiščih; nadalje uredbo o poslovnem redu v oblastni skupščini; pravilnik za izvrševanje zakona o izseljevanju; odločbo, s katero se ukinja uvozna carina na nekatere življenske potrebščine ter končno izpremembe in dopolnitve v izvozni tarifi.

* **Popraviti je treba** nekatere tiskovne pogreške, ki jako kvarijo zmisel včerajšnjega uvodnika. Francija seveda ne more vračati Angležem očitkov zaradi odnošajev med Francijo in Anglijo, temveč med Francijo in Nemčijo. Predzadnji odstavek spada po svoji vsebini neposredno k odstavku, ki se nahaja pred njim in bi ne smel biti ločen od njega. Bojazen našega naroda, da pride do oboroženе intervencije Jugoslavije ni «bila opravičena», temveč bila je «neopravičena», kakor sledi iz nadaljnjih izvajanj. Ostale manjše pogreške so čitatelji gotovo že sami popravili.

* **Poštno-čekovni zavod v Ljubljani** objavlja z ozirom na mnogoštevilne pismene in ustne prošnje drž. uslužbencev in upokojencev za izročitev obveznic sedemodstotnega drž. inv. posojila 1921, da je zavod že pričel z razpošiljanjem teh obveznic. Z ozirom na veliko število pod pisovalcev na obroke (okroglo 7000) pa zavodu ni mogoče razposlati vseh obveznic naenkrat, marveč se obveznice odpošiljajo postopoma na prijavljene naslove v istem redu, v katerem dohajajo zavodu izkazi posameznih obiastev o odplačanih obrokih, tako da bodo predvidno vse obveznice razdeljene, oziroma razposlane do najkasneje 15. okt. 1922.

* **Nove telefonske postaje.** Na Dolenjskem se v kratkem otvorita dve novi telefonski centrali in sicer v Toplicah in v Straži.

* **Progresivna doklada na stanovanja v Celju.** Kakor razglaša celjski magistrat, je pokrajinska uprava za Slovenijo dovolila celjski mestni občini, da sme pobirati poleg desetodstotne najemninske doklade še posebno progresivno doklado na stanovanja. Ta doklada se bo pobirala v svrho pokritja stroškov za gradnjo mestne stanovanjske hiše. Luksuzna stanovanja se bodo obdačila z dvojnim zneskom, istotako denarni zavodi, dokler za svoje uslužbence ne zgrade stanovanjskih hiš. Ta progresivna doklada se bo vsako leto vnovič določila.

* **Smrtna kosa.** V Kamniku je umrla gospa Marija Fischer, vdova po hotelirju in bivšem dolgoletnem kamniškem županu. Pogreb bo danes ob štirih popoldne na pokopališče na Žalah.

* **«Vila Velebita» se ni potopila.** Z merodajne strani se dementira vest, da se je v Jadranskem morju potopila šolska ladja «Vila Velebita». Vsled silnega viharja se je ladja zatekla na otok Krf, kjer se nahaja popolnoma nepoškodovana. Glasom poročila s Krfa odplove «Vila Velebita» danes iz krfskega pristanišča ter se vrne v naše vode.

* **Rudarska eksploatacija Južne Srbije.** V najkrajšem času bo razglašena naredba o ustrojstvu rudarske direkcije v Skoplju, kateri bo poverjena naloga, da pripravi rudarsko eksploatacijo Južne Srbije.

* **Nove hiše na Mirju v Ljubljani nimajo ugodnega stališča.** Močvirna tla, voda in mivka, zahtevajo posebno močnih temeljev; kleti so vsak čas polne vode. Cest in potov ni. Tako se bodo ljudje preko udirajoče se zemlje komaj vselili v svoje hiše. Mestni magistrat bi moral položiti ceste ter jih globoko utrditi. V to svrho bi bilo treba velikega kredita, ki ga pa ni. Zato se urede ceste na Mirju le začasno in za silo; definitivno pa se zgrade, kadar se dovoli v to svrho primeren kredit.

***Uravnava Gradaščice.** K članku, ki je izšel pod gornjim naslovom v našem listu, smo prejeli naslednje uradno pojasnilo: Začetkom junija 1922 je mestni magistrat ljubljanski nameraval popraviti jez v Koleziji. Ko se je z delom že pričelo, prosila je stavbna zadruga državnih uradnikov «Zasilni dom», ki je na jezu interesirana zaradi svojih parcel na Pasjem brodu, da naj se delo ustavi ter napravi jez po načrtu, ki ga bo ona predložila. Tej prošnji se je rade volje ugodilo z dogovorom, sklenjenim dne 16. julija 1922 med mestno občino ljubljansko in zadrugo «Zasilni dom» ter je mestni magistrat usvojil načrt zadruge in zaprosil z ozirom na razne izpremembe napram sedanjem stanu za tozadevno dovoljenje pokrajinske uprave. Nato se je vršila dne 5. avgusta 1922 komisionalna obravnava, pri kateri pa je, ne da bi preje o tem mestno občino obvestila, kot prva nasprotnica nastopila proti projektirani napravi zadruga «Zasilni dom» ki je sama napravila načrt za preureditev jezu, — nastopila je torej proti svojemu lastnemu načrtu ter obenem predlagala, da naj pokrajinska uprava: 1.) ugotovi, da je vodna pravica mestne občine v Koleziji ugasnila in 2.) izreče, da je jez v Koleziji iz javnopravnih razlogov kvaren in nedopusten ter da se naloži mestni občini, naj odstrani ta jez tekom 1 meseca. Vsled tega vseprej nego lojalnega postopanja zadruge, katera je s tem kršila prvo točko gori omenjenega dogovora, ki določa, da se mora zgradba jezu izvršiti po načrtu, predloženem po zadrugi, je mestni magistrat umaknil svojo tozadevno vlogo. Za «intransigentno» stališče zastopnikov mestne občine, kateri je hotela zadruga «Zasilni dom» brez vsake pravne podlage vzeti vodno pravico, je bilo torej vzrokov več kot dovolj, neglede na to, da je treba tudi vpoštevati, da je kopališče Kolezija edino kopališče ljubljanskega mesta. Dokler torej ne pride mestna občina v finančni položaj, da bi mogla zgraditi moderno kopališče na Savi ali Ljubljanici, se nikakor ne more misliti na opustitev kolezijskega kopališča. Da se ne da zgraditi tako kopališče, ki bi stalo gotovo 10 milijonov kron, z onim denarjem, ki se ga izda za vzdrževanje že obstoječega kopališča v Koleziji, je jasno. Glede moderne kanalizacije Rožne doline, Glinc in Viča, katere hoče zadruga izpeljati v Gradaščico in Glinščico, bi bilo pripomniti, da ni več moderno napravljati iztoke kanalov v reke sredi mesta ali celo na zgornjem delu mesta tako, da se vsa nesnaga vali skozi vse mesto. V vseh res modernih mestih (tako tudi v Ljubljani) so položeni veliki zbiralni kanali, ki sprejemajo vase vso vodo stranskih kanalov ter jo oddajajo reki šele zunaj mesta. Za izvršitev take danes edino dopustne kanalizacije, pa bi ne bil jez v Koleziji prav nikaka ovira, seveda pa z ozirom na pomanjkanje denarnih sredstev na tako obsežno in drago napravo danes niti misliti ni. Kar se pa tiče gradbenega gibanja v jugozapadnem delu mesta, bi bilo pripomniti, da je umestneje graditi na zdravem in za zidanje ugodnejšem svetu, n. pr. na ljubljanskem polju, kakor pa na močvirnem barju, kjer teren tudi po znižanju struge Gradaščice ne bo ugoden za zazidavo.

* **Zlata poroka.** Na Breznem nad Laškim je praznoval v nedeljo zlato poroko naš somišljenik g. Miha Babič s soprogo Marijo, roj. Štih. Jubilantoma, kakor njihovim vrlim potomcem, sinovom in vnukom, ki so vsi — dasi jih je 46 — vrli Jugoslovani in naprednega mišljenja prav iskreno čestitamo!

* **Himen.** V Selu na Vipavskem se je poročil gospod Joško Petan, uradnik «Slovenske banke» v Mariboru z gospodično Slavko Mermoljevo, hčerko veleposestnika v Selu.

* **Sneg.** Vremenski proroki nosijo pokonci glave. Prorokovali so nam zgodnji sneg, in evo, nocoj je padlo po naših planinah resnično mnogo snega. Temperatura je zato zopet padla; zlasti po sobah, kjer se ne kuri, je že prav neprijetno hladno. Zjutraj in zvečer nosi vse svršnike; pri damah opažamo že nove, z usnjem in kožuhovino opremljene plašče. Nebo je skoraj vedno pokrito z oblačjem. Vse kaže, da dobimo zgodnjo zimo. Želeti je le, da se izpolni tudi drugi del vremenskih prorokovanj: da bo zima le kratka ter da nastopi kmalu po novem letu južno vreme.

* **Pomiloščenje.** Ljubljanski veletržec Knez, ki je bil od ljubljanskega deželnega sodišča zaradi potvarjenja živil obsojen na štirinajst dni zapora, je sedaj pomiloščen. Kazen mu je spremenjena v denarno globo 50.000 kron. S tem je ta afera sodnijsko zaključena in upravne oblasti bodo sedaj mogle izvajati zakonito predpisane posledice. Kakor znano, je g. Knez predsednik Trgovsko-obrtne zbornice. Tudi kot upravnega svetnika onih delniških družb, ki imajo svoj sedež v Beogradu, ga zadene diskvalifikacija, ker srbski zakon izključuje osebe, kaznovane zaradi umazanih deliktov, od članstva v upravnih svetih delniških družb. — Pridržujemo si, da o tej stvari ob priliki še izpregovorimo.

* **Zanimivo.** Okrajni zdravnik dr. Morocutti iz Št. Ilja v Slov. Goricah je bil v pondeljek pred mariborsko poroto zaslišan kot priča in kot izvedenec. Kot priča je govoril dobro slovenski, ko pa je moral biti zaslišan kot zdravniški izvedenec, je izjavil, da ne zna toliko slovenski, da bi mogel podati svoje izvedeniško mnenje v slovenskem jeziku in je zato izpovedal nemški. Kako je neki g. doktor, ko se je potegoval svoječasno za mesto okrajnega zdravnika, dokazal, da obvlada jezik, kar je bilo predpogoj.

* **Žalostno dejstvo.** Na pondeljkovi porotni razpravi v Mariboru je drž. pravdnik dr. Jančič statistično dokazal žalostno dejstvo, da v mariborskem okrožju delikti zoper varnost življenja stalno naraščajo. Dočim je bilo leta 1919. torej v dobi neposredno po vojni, ko razmere še niso bile urejene in so se še povsod kazali vplivi vojne podivjanosti samo 9 umorov, leta 1920 pa le 7, je samo pri sedanjem porotnem zasedanju razpisanih nič manj kakor 7 razprav zaradi umora proti 12 obdolžencem. Res žalostno dejstvo!

* **Oblak se je utrgal. Strašna nesreča je zadela pred kratkim vas Srnico v Hercegovini.** Utrgal se je oblak in silna povodenj je porušila sedem hiš. Štiri osebe so utonile.

* **Raznašalka in prodajalka časopisov ga.** Klun nas naproša, da z ozirom na neko notico v «Slov. Narodu» objavimo, da na ljubo nekaterim svojim starim «Kontam» res kupuje nekatere liste, ki jih ne dobi v dotičnih upravništvih, v trafikah, a jih prodaja naprej za isto ceno brez dobička. Sicer pa je časopisna kolportaža danes vsakemu prosta in torej ne more biti govora o kakem kaznjivem verižništvu, kakor trdi omenjena notica. Zato je tudi grožnja s policijo prazna.

* **Samomor ruskega fabrikanta.** V Beogradu se je prošli petek v hotelu «Srbija» obesil Ivan Protopopov, tovarnar iz Moskve, ki je s svojo ženo Manfiso že dalje časa živel v Beogradu. Manfisa je v zadnjih dneh sprejela angažma na berlinski operi in je nameravala v kratkem odpotovati. Protopopov tega koraka svo je žene ni odobraval in je v razburjenosti izvršil samomor.

* **Nečedne manipulacije.** Iz Sarajeva poročajo: Ko je minister za gozde in rudnike Rafajlovič pregledoval te dni rudnik Ljubijo v Bosni, je našel tam na železniški postaji petnajst vagonov, natvorjenih z železno rudo, katera je bila za 54.000 kg manj zabeležena, kakor je v resnici bilo rude. Minister je odredil, da se pred njim in pred komisijo nanovo izmerijo vsi vagoni. Našlo se je rude za 54.000 kg več, kakor je bilo deklarirano. Komisija preiskuje zadevo. Vsi rudniški uradniki so suspendirani.

* **Defravdacija na beograjski pošti.** Beograjska policija je aretirala poštnega uradnika Miodraga Markoviča, ki je bil v službovanje dodeljen beograjski borzi. Poneveril je 202.000 Din uradnega denarja, katerega je baje na borzi zaigral

---

Opozarjamo na današnji inserat mlekarskega oddelka Gospodarske zveze v Ljubljani glede dobave mleka. Polnomastno mleko stane 13 K, polmastno 10 K za 1 liter.

Dražba tramov se vrši v četrtek dne 21. septembra ob 4. uri popoldne na telovadišču pod Tivolijem. Zbirališče pred Kino «Tivoli».

Mariborska porota

Rus umoril ptujskega zdravnika.

Meseca decembra 1920 se je naselila v taborišču Strnišče pri Ptuju med drugimi tudi družina ruske baronice Elizabete Koringove, ki je imela hčerko Lidijo, omoženo Veršenino, katere mož pa je bil pogrešan že izza bojev z boljševiki leta 1919 v Rusiji. Družino je spremljal na begu iz Rusije poročnik Benjamin Mihajlovič Svečnikov, ki je ljubil Lidijo Veršenino, s katero se je v Strnišču meseca febr. 1921 tudi zaročil in od takrat naprej s Koringovimi tudi stanoval v isti baraki. Spomladi 1921 pa je Lidija Veršenina obolela. Zdravil jo je taboriščni zdravnik dr. Scheichenbauer iz Ptuja, ki je bil od takrat stalni rodbinski prijatelj Koringovih. Svečnikovu se je zdelo, da postajajo obiski Sch. prepogosti. Postal je ljubosumen in je to tudi kazal svoji zaročenki. Višek pa je dosegla njegova ljubosumnost dne 5. septembra leta 1921, ko je slavila zaročenkina mati rojstni dan. Dr. Sch. je poklonil materi kot vezilo fazana, Lidiji pa neko knjigo. Svečnikovega je to silno razburilo ter je metal Lidiji v obraz težka očitanja. Mati ga je vsled tega spodila in mu prepovedala nadaljno občevanje s hčerko. To je Svečnikova še bolj podkurilo. V bližino zaročenke je mogel priti le še poredkoma, slednja pa je postajala napram njemu vedno hladnejša; zato je sklenil Svečnikov končati to nevzdržno razmerje. Opominjal je dr. Sch., naj pusti zaročenko pri miru in svaril tudi Lidijo in njene sorodnike. Ti pa so vsiljivcu pokazali vrata. V Svečnikovu je dozorel sklep, da mora tekmeca odstraniti, četudi krvavim potom. Na Silvestrovo 1921 se je dr. Sch. zopet peljal iz Ptuja z vozom v Strniško taborišče. Ob cesti pred barakami pa je stal Svečnikov in se opiral na železni drog. V trenutku, ko je dr. Sch. ustavil konja pred barako, je priskočil Svečnikov in od zadaj dvakrat z vso silo udaril dr. Scheichenbauerja z železno vodovodno cevjo po glavi ter mu razbil lobanjo. Dr. Sch. se je takoj zgrudil onesveščen na voz in še isti večer umrl vsled otrpnjenja možganov. Ko je pritekla Lidija iz barake k vozu, ji je zavpil Svečnikov: «To pride od Tvoje ljubezni». Nato se je javil pri policiji in izpovedal svoje dejanje.

Ptujski zdravniki, ki so Svečnikova takoj po dejanju preiskali, so ga spoznali normalnim. V preiskovalnem zaporu v Mariboru pa je začel trditi, da se svojega dejanja ne zaveda in da se čuti krivega. Bil je zato preiskan od sodnega zdravnika dr. Jurečka in docenta dr. Matka, ki sta izjavila, da Svečnikov ni normalen. Ljubljanski psihijatri pa so to mnenje zopet ovrgli in tako je prišel Svečnikov pred porotnike.

Svečnikov je odločno zanikal, da je imel namen, umoriti dr. Scheichenbauerja. Bil je baje kritičnega dne tako duševno zmeden, da se na dogodek sploh več ne spominja. Državni pravdnik sam je bil včeraj jako mil in priporočal porotnikom, naj zanikajo vprašanje o umoru in potrdijo vprašanje glede uboja, kar se je tudi zgodilo. Svečnikov je bil nato obsojen na 4 leta težke ječe in na izplačilo mesečne alimentacije umorjenčevi ženi po 2000 K, otroku pa mesečno tisoč kron.

Dekliška šola ali pogrebni zavod

Razpravljali smo že o vprašanju dekliške šole v Kotnikovi ulici. K tej zadevi smo prejeli sedaj še sledeči dopis:

Razlogi, ki so vodili mestni magistrat, da je sklenil graditi v Kotnikovi ulici pogrebni zavod, so sledeči: Stavbišče v Kotnikovi ulici ni primerno za šolo zaradi neposredne bližine elektrarne. Njeni stroji povzročajo ropot in pretresajo vso bližnjo okolico. To moti pouk že v sedanji šoli na Ledini, ki je vendar precej oddaljena od elektrarne. Novo stavbišče pa leži v nasprotni bližini elektrarne, ter bi bil torej pouk v šoli tik elektrarne še izdatneje moten. Nova šola bi stala nadalje v neposredni bližini hiralnice sv. Jožefa, kjer so nastanjeni tudi številni slaboumniki, ki često napravljajo velik nemir in celó izgrede. Pogled na te siromake, ki se ob lepem vremenu šetajo po vrtu in se ne vedejo vselej korektno, napravlja žalosten vtis, posebno pa na dovzetna otroška srca. Že deški šoli je ta hiralnica često zelo neprijetna. Kako neprijetna bi bila šele za dekliško šolo! Primernejši stavbeni prostor za novo mestno dekliško šolo bi bil vsekakor takozvani Gestrinov svet na Polajnski cesti, ki leži v obljudenem kraju ter na vzhodni strani mesta. Deklicam bi bila na razpolago cestna železnica in tudi Vodmatčanom je ta prostor zato lahko dostopen. Vprašanje nove dekliške šole pa danes še ni aktualno, ker občina nima sredstev; od bivšega občinskega sveta dovoljeni kredit za zgradbo novih šol po pokrajinski upravi ni bil odobren. Nova šola se bo torej v najboljšem slučaju zgradila šele čez par let. Nasprotno pa je obstanek pogrebnega zavoda po 1. januarju 1923. odvisen od tega, da dobi nove prostore. Sedanji prostori so zavodu že dolgo pretesni in nedostopni, ker so nameščeni na peterih krajih. To otežuje kontrolo in smotreno delovanje. Od sedanjih prostorov po tujih poslopjih so pogrebnemu zavodu odpovedani hlevi in shrambe za vozove. Novih prostorov v to svrho absolutno ni mogoče dobiti. Edini izhod je torej zgradba novega poslopja ter je zanj najprimernejši prostor v Kotnikovi ulici. Ta kraj ni obljuden ter je lahko dostopen, ker je raven, kar omogoča dovažanje od raznih strani ter obračanje vozov na projektiranem dvorišču. Stavbišče je na periferiji, ki leži v smeri proti pokopališču, na kraju, ki ni preoddaljen od gosto naseljenega dela mesta. Zatorej strankam ne bo predaleč v pisarno. Da bi se gradil pogrebni zavod izven mesta, je izključeno, ker bi to oviralo promet in povzročalo občinstvu radi oddaljenosti zlasti ob slabem vremenu velike neprijetnosti. Mestna občina se uklanja absolutni sili in neodložni potrebi, ko se je odločila, da postavi nove poslovne prostore pogrebnega zavoda v Kotnikovi ulici. Bolj praktično situiranega stavbišča, kakor je ta, mestna občina nima. Ako ve kdo za boljšo rešitev, naj jo sporoči kratkim potom mestnemu magistratu, ki si jo bo brez dvoma rad usvojil. Za nadaljnjo utemeljevanje je mestni magistrat vedno na razpolago.

Protesti brez navedbe, kako bi se stvar bolj uredila, so brezplodni in samo škodljivi. Ustvarjajo namreč povsem napačno pojmovanje med občinstvom. Strašiti ljudi s hlevi je nesmiselno. Hlevi bodo namreč zgrajeni po modernih higijenskih načelih, in je vsakršno ogrožanje sosečine po smradu ali muhah povsem izključeno. Samo ob sebi se razume, da v tem zavodu ne bo mrtvašnice, kjer bi se devali mrliči na pare. Sklep mestne občine, da se zgradi pogrebni zavod v Kotnikovi ulici, je bil pravilno objavljen in na občinski deski 14 dni nabit. Toda vložen ni bil noben ugovor. Šele nato se je začelo s pripravami (načrti, troškovniki i. dr.) Tik pred izvršitvijo prihajajo ugovori. S tem se otežuje delovanje mestnega magistrata, ki je v največji zadregi, kam in kje naj nastani svoj pogrebni zavod. Pri magistratu se ni doslej nihče oglasil s kako pritožbo glede projektiranega zavoda, niti ni kdo iskal informacij ondi, kjer bi jih vsekdar dobil.

Objave

* *Orkestralno društvo Glasbene Matice* pričenja v koncertni seziji 1922-23 z rednim delovanjem pod vodstvom svojega dirigenta profesorja Jeraja. Na svoje dosedanje požrtvovalne člane apelira, da ostanejo društvu zvesti, obenem pa vabi v orkestralni glasbi primerno izvežbane ljubitelje glasbe, ki imajo resno voljo sodelovati pri društvu, da pristopijo kot novi izvršujoči člani. Prva skupna vaja se vrši v *četrtek, 21. t. m.* v veliki dvorani Glasbene Matice ob 8. uri zvečer in naj se je vsi polnoštevilno udeleže. Pri tej vaji se sprejemajo tudi novi člani.

* *Naprednim abiturijentom in akademikom.* Prejeli smo: Centralno tajništvo jugoslovanske napredne omladine iz Slovenije v Ljubljani kot skupna reprezentanca vse akademske in srednješolske omladine iz Slovenije priredi v petek, dne 22. t. m. v Kranju informativni sestanek za abiturijente in akademike, ki se vrši ob 15. uri v Mestni posvetovalnici. Tovariši iz Gorenjske! Udeležite se polnoštevilno sestanka, kjer Vas delegati centrale pouče o dijaških socijalnih, ekonomskih, kulturnih in političnih razmerah v Ljubljani in drugod. Kdor želi osebnih informacij o študijskem in ekonomskem položaju na ljubljanski univerzi (inskripcija, menze, stanovanje itd.) naj se obrne direktno na CT. Tomanova ulica 3; uradne ure tajništva so vsak dan od 11. — 12. ure.

* *Vse triglavske koče* se zatvorijo šele dne 28. septembra.

„Iz moralne kaluže"

Gospod gen. ravnatelj A. Praprotnik nas naproša, da objavimo sledeče:

Umazani konkurenčni boj, ki ga vrši Jadranska banka proti zavodu, katerega vodim jaz, se nadaljuje sedaj v Zagrebu.

Ker se ljubljansko sodišče ni dalo zlorabiti kot izvršni organ gospoda Kamenarovića, so njegovi trabanti in pomočniki skušali izvesti svoje načrte preko zagrebške sodnije in preko finančnega ministrstva. Vložili so sedaj tudi v Zagrebu proti meni in ravnatelju Kavčniku ovadbo, ki ponavlja že znane klevete iz afere Jadranske banke ter jim dodajajo nove izmišljotine glede nacijonalizacije Trboveljske družbe in pritožbe radi dozdevnega oškodovanja interesov delničarjev Slavenske banke povodom dogodkov, ki so se vršili *pred mojim vstopom* v ta zavod, v eri bivšega njegovega predsednika g. Zimmermanna.

Načrt je bil prenaivno zasnovan, da bi bil mogel uspeti. Cela intriga se je razdrla in edini efekt je bil, da sva bila z ravnateljem Kavčnikom zaslišana sedaj tudi še pred zagrebškim sodiščem o stvareh, s katerimi se itak bavi ljubljanska sodnija. Kako bedasto so se obnašali denuncijanti in koliko resnosti so sami pripisovali svojim navedbam, izhaja iz dejstva, da so n. pr. v vlogi na finančnega ministra na koncu svojih «senzacijonalnih» razkritij pristavili, *da «ne morejo prevzeti za svoje navedbe odgovornosti»*, zahtevali pa so na podlagi baš teh navedb, da finančna oblast presenetljivo nastopi proti nama odnosno proti zavodu. Da bi bilo «presenečenje» za nas tem večje, so pa denuncijanti objavili svojo ovadbo v časopisih.

Sedaj, ko je njihov prvotni projekt neslavno izjalovljen, so se zatekli v predale zagrebškega «Pokreta», v katerem so obnovili svojo staro z novimi ocvirki zabeljeno kampanjo proti meni in proti ravnatelju Kavčniku. Pod naslovom «Iz moralne kaljuže» objavljajo tam svoje klevetniške denuncijacije. Visokim moralistom je v Zagrebu uspelo, kar bi bilo pač v vsakem drugem kraju Jugoslavije nemogoče: *da so mogli pogledati v akte preiskovalnega sodnika, jih prepisati in objaviti.* Objavljajo jih seveda le, v kolikor jim izgleda, da bi mogli zavesti javnost v nove zmote; iz moje izcrpne izpovedi, v kateri sem točko za točko pobil lažnjive denuncijante, pa izpuščajo bistvene dele, ki so največjega pomena za presojo cele zadeve.

Zagrebški žurnalistiki služi na čast, da je takoj spregledala umazanost cele kampanje, pa celo blokaške novine, navzlic temu, da je zanje gotovo zapeljivo izrabiti afero tudi politično, prezirno prehajajo preko teh «senzacij». Javnost prav dobro čuti, da gre za konkurenčni manever in pravilno presoja brezupne poskuse razjarjenih konkurentov, omajati moj ugled in zaupanje v veliki zavod, ki ga vodim. V «Riječi» sem opetovano in podrobno odgovarjal na «Pokretove» pamflete. Sedaj ponatiskuje te smešne bedarije ljubljan. organ Jadranske banke, kupljen z denarjem, ki sem ga zavodu *jaz* zaslužil.

Organu gospoda Kamenarovića ne bom še posebej odgovarjal; v Jadranski banki je ustanovljen poseben biro za časopisno častikrajo, pa je naravno, da mora vsaj «Jugoslavija» objavljati produkte tega bančnega oddelka. Način kako se to godi, mi je dokaz, da so gospodje postali že zelo nervozni. Ni čuda. Nečuvena kampanja ni pogodila mene in zavoda, proti kateremu je naperjena, temveč same povzročitelje in njihov lasten zavod, ki je izgubil ves renomé, katerega sem mu jaz v težkih časih s svojo vnemo in energijo pridobil. Posledice so že tu in gospodje upravni svetniki Jadranske banke morda že zelo razmišljajo, kod jih vodi njih kolega g. Kamenarović.

Jadranska banka je pogazila med drugim tudi eden glavnih principov solidnega poslovanja: načelo poslovne tajnosti. S tem me je pač sama odvezala dolžnosti molčečnosti. — Služil sem Jadranski banki 13 let in jo poznam bolje nego današnji njeni voditelji. Zato bi ne bilo težko slediti na pot g. Kamenarovića in podati ob priliki javnosti točne informacije o razmerah v tem zavodu, katerega slabe strani zlasti v zadnjem času vedno bolj silijo na dan.

Kampanja g. Kamenarovića in njegovih prijateljev je konečno imela povsem drugi uspeh nego so provzročitelji pričakovali, ona je za me ogromna reklama v poslovnem svetu, ki me nič ne stane in za katero bom moral biti gospodu Kamenaroviću konečno še hvaležen.

Ljubljana, dne 20. septembra 1922.

August Praprotnik.

Odgovorni urednik Fr. Brozovič.
Lastnik in izdajatelj Konzorcij «Jutra».
Tisk Delniške tiskarne, d. d. v Ljubljani.

GABRIJELA ZAPOLSKA:

Ljubezen na počitnicah

Roman.

Ni je zadrževal, ni jej segel v roko, ni jej voščil ‚lahko noč', samo poklonil se je in ₊ɯl za njo.

Ko je odprla vrata in izginila za svetlim pramom, se je nasmehnil, zmajal z glavo in sedel na prag koče.

Naslonil si je komolca na kolena, oprl obraz ob roke ter sedel nepremično, tiho, zatopljen v pobožno opazovanje Tatrinih gora, ki sta jih obdajala višnjevkast zrak in srebrna para. Zdelo se je, kakor da so te gore iz same megle, ki se razprostira tja v daljavo.

XV.

Gospa Warchlakowska je prežala na priliko, da bi se sešla s Tusko, ki se je nehote ogibala svoje stare prijateljice. Slutila je, da bi mogla priti do neprijetnega prizora. Skoraj proti svoji volji se je seznanila in zbližala z igralcem, vendar je čutila v sebi nekak nemir, in zdelo se jej je, kakor da ne stoji na trdni podlagi.

Ko se je v jutru po oni mesečni noči zbudila iz dolgega, težkega spanja, je imela čut, kakor da se je nekaj izpremenilo v njenem življenju. Prva njena misel je hitela k Poržickemu. Zagorelo jej je v prsih. Kako se je to zgodilo? Zakaj je zaspala v mislih nanj, na njegovo svobodno govorico in njegove tako nepričakovano potemnele oči? Zakaj se je zbudila z mislijo nanj?

Oblekla se je danes posebno skrbno. Da bi sama sebi opravičila to skrbnost, je vzela tudi za Pito novo obleko iz kovčega. Medtem ko se je oblačila in se bavila s številnimi podrobnostmi, ki spadajo k toaleti elegantne dame, je vedno razmišljala o sinočnih besedah Poržickega.

«Koliko ljubic je že moral imeti ta človek! Govoril je o njih kakor o legijonu. Delil jih je na dve kategoriji: igralke in — druge dame. Zanj so bile število zbor — drugega nič ... Kako je to čudno, kako strašno!»

Prvič v življenju je mlada žena tako neposredno trčila ob možnost ljubezni, povsem drugačne, kot jo je poznala doslej. Kakor karte v pasjansi, tako so bile porazdeljene ljubice Poržickega. A tudi ona bi mogla postati njegova ljubica, mogla bi z njim «ljubimkati» — ... Kakšna neumna, šablonska beseda, ki je čestokrat priletela Tuski na uho! Ali sedaj je dobila beseda popolnoma drugo obliko ... Poržicki je vendar dejal, da ona ni za ljubimkanje. A morda za ljubezen ...?

Končala ni zadnje svoje misli. Ozrla se je v zrcalo, in videla je, kako so jej pod vplivom te besede potemnele zenice.

Vsa zmedena se je obrnila k Piti. Dekletce, oblečeno v rdečo oblekico in sive nogavice, je bilo kakor sveže razcvetel mak, na katerega je padal zlati solnčni pramen njenih las.

«Pojdi, Pita, na cesto ... izprehajaj se nekoliko!»

«A, če me nagovori igralec, mama, ali mu smem odgovoriti?»

«Seveda! To vendar zahteva vljudnost! Kako moreš vprašati kaj takega?»

Dekle je prikrilo svoje začudenje in je tiho odšlo iz sobe. Kmalu nato je bilo slišati, kako se pozdravlja s Poržickim, ki je sedel na brunih novo postavljene koče in je s svojim nožičem vrezaval zvezde ter tako popravljal in stiliziral «narodno umetnost».

Ko je Tuska dovršila končno svojo toaleto, je vzela knjigo in ročno delo ter sedla na verando. Gospa Warchlakowska v kostumu iz belega pikeja, kakor da je že čakala nanjo. Obsežna dama je bila videti kakor tolsta mačka. To prevaro so izpolnjevali jako žolti čevlji na široko razprtih nogah.

«Gospa, dovolite dve besedi!»

Tuska jo je pogledala izpod povešenih vek.

«Kaj želite?»

«Zgodilo se je neko nesporazumljenje. Hčerke so mi pravile, da jih je ta nesramni človek napadel in ozmerjal. Prav sedaj grem k oskrbništvu letovišča, da se pritožim. Gospod se moti, ako misli, da spadam med ženske, ki sklepajo znanje z igralci» ...

«Prosim, gospa, to ...»

«Jaz in moje hčerke smo kaj drugega, in ta gospod naj se ne drzne, nagovarjati nas. Poiskati si mora že dame, ki so primerne zanj. Zbogom!»

Okrenila se je in odšla.

Tuska je ni zadrževala. Bila je vesela, da se je ognila daljšemu razmotrivanju o tem, kar so govorile hčerke gospe Warchlakowske.

V istem hipu sta pridrvela izza koče Poržicki in Pita, držeča se na roke. V naslednjem trenutku sta bila že na verandi.

«Hop — hop — kakor veter z gorâ,» je vzkliknil igralec brez sape in se sesedel na stol.

«Kaj počnete? Kako morete?» ga je opominjala Tuska.

«Kaj? Bojite se pač, da bi me ljudje tu videli? Ali delam komu škodo? Kaj hočem koga oropati ali mu krasti čast? Ali imam nalezljivo bolezen? ... ali kaj drugega? ... kajne, gospodična Pita?»

Deklica je sedela na stolu, ali njene oči so še tekale okrog, in zasmejala se je svojemu prijatelju.

«Imenitno hčerko imate,» je razlagal Poržicki in je z veseljem ogledoval Pito.

«Kakšna pa si, Pita? Rdeča kot puran ... Mar je to lepo?»

«Jako lepo! Sveže in zdravo,» je odvrnil igralec. «Ali hočete, da bo otrok kakor povoščen prt? Tudi vam bi prav dobro storilo, ko bi se malo nadivjali. Hop — hop — hop! ...»

Pita se je dušila od smeha.

«No, se že še razživite ... Gospodična Pita, hop, mamici okrog vratu!»

Pri teh besedah je potisnil Pito na Tuskina kolena. Obe sta se umaknili ter se vljudno oprostili:

«Odpusti, mama!»

«Odpusti, otrok!»

«Kakšne ceremonije so to!» je zaklical Poržicki začuden. «Med materjo in hčerko ni nikakega ‚odpusti'. Mami pade otrok okoli vratu ... ena, dve ... jo poljubi na oči, na nos, usta, na roke ... pa dobro —»

«Ali gospod, kaj govorite? ..» je dejala Tuska in stisnila ustnice.

Igralec je opazoval par trenutkov mater in hčer.

«Čudno!» je vzkliknil potem.

«Kaj je čudnega?»

«Povedal bi, a se bojim, da vas užalim ...»

«Čemu, zakaj?»

«Ker ste taka ...»

«Kakšna pa sem?»

«Kakšna? Vsa umetna ... namesto da bi bila odkrita, naravna ... pristne duše in pristnih rdečih lic ... namesto tega se mažete in ste v svoji notranjosti vsa okorela. Ali me razumete, gospa?»

Tuska je bila sila potrta ... Pita se je diskretno umaknila z verande.

«Koliko takta je v tem dekletu!» je dejal Poržicki navdušen. «Ve, da naj ne posluša, kadar karamo mater!»

Tuska je namrščila obrvi.

«Ako ima otrok takt, ga pa vi nimate. Impertinentni ste.»

«Ne, govorim samo resnico. Kako škoda, da je mala v vaših rokah. Dresirate je v pravo lutko. Ko bi sami prenehali biti vsa umetna, ko bi hoteli biti neprisiljena, tedaj bi spoznali, kakšen užitek je to in bi ne branili svoji mali, da se kaže tako, kakršna je v resnici.»

Tuska je imela čut, kakor da bi nekdo potegnil z nje nekako zastiralo.

«Naravna sem ... odkrita,» je dejala počasi, «moj mož in jaz sva se vedno trudila, da sva odkritosrčna drug do drugega in do otrok.»

Igralec je zmajal z glavo.

«Ne motim se nikdar. Zakaj pa se otrok ni upal objeti in poljubiti vas, kakor se spodobi hčeri?»

«Vajeni nismo, javno kazati svojih čustev.»

Igralec je plosknil z rokami.

«Torej imam prav. Svojo ljubezen skrivate, ... ker končno se imate vendarle radi ... ali ne?»

«Ali me hočete učiti, kako treba vzgajati otroke?»

«Kakor je videti, se mi zdi to potrebno.»

«Ali ste v svojem življenju odgojili že dosti otrok?»

«Hvala Bogu, niti enega ...»

«No, torej ...»

«Ampak mene samega so odgojili čudovito preprosto in naravno.»

«Nisem opazila mnogo tega,» je odgovorila Tuska ironično.

«Sodite po vranjostih. Sedajle na primer sedim z iztegnjenimi nogami, roke v žepih, in govorim z vami prav od srca.»

Njegov glas je donel izredno toplo.

«In veste, zakaj mi vse to odpuščate? Zakaj ste tako mila in me ne zapodite? Ker vas moja odkritost privlačuje ... In to je ravno ono najboljše v moji vzgoji!»

In iznova je pogledal Pito ter se ljubeznivo nasmehnil krasnemu maku, na katerega se je usipal solnčni pramen zlatih las.

Preko ceste je prišla gospodinja. Stopala je prožnejše nego običajno. Vsa ljubeznivejša je bila kakor sicer. Vkljub delavniku je bila bolj pražnje oblečena. Imela je čisto košuljo in od nje se je še izraziteje odbijala žolta polt njenega obraza. Novi rumeni jopič z uvezeno lilijo na sključenem hrbtu je bil obrobljen z ovčjo kožuhovino. Njeni črni, pomaščeni lasje so se od daleč svetili kakor atlasna čepica. Bila je zamišljena in zamaknjena, kakor da jo nosijo angeli.

Poržicki jo je takoj opazil.

«Dober dan, gospa Obidowska! Kje pa je Jožek?»

«Spi ...» je odgovorila gospodinja. In ko se je srečal njen pogled z igralčevim, se je razjasnil njen obraz, da je bila mahoma videti mlada in vesela.

«Zakaj pa ste danes tako lepa?» je vprašal igralec.

Smehljala se je še prijaznejše ter se brez besed umaknila nazaj v kočo.

«Kaj jej je danes?» je vprašala Tuska. «Ali ima praznik?»

«Ne. Nevihti je sledila sprava, in to jo je naredilo tako lepo ... Ko bi se vi, gospa, večkrat prepirali s svojim možem, bi vam ne bilo treba šminkati se,» je pristavil poredno.

«Saj se ne šminkam!»

«Eh, meni ne pripovedujte tega.»

«Povem vam, gospod, da sem naravno rdeča.»

«Da, sedajle na primer. In to vam krasno pristoja.»

Tusko je res oblila živa rdečica. Lice, ušesa, vrat, roke, vsa je bila rožnata, kakor jutranja zarja.

«Ostanite taka,» je dejal Poržicki. «Tako lepo je gledati zardelo ženo ... Ampak povejte mi, zakaj se nikdar ne oblečete črno? Meni ugaja samo ženska v črnini.»

Tuska je v tem hipu sklenila, da si kupi črno obleko.

«Imam črne toalete, samo nisem jih še dobila.»

«Tem lepše. Naj vam pošljejo črno toaleto za bal v hotelu ‚Morsko oko'.»

«Ne posečam balov.»

«Bali v Zakopanem ne štejejo. Sicer pa gre človek na tako veselico samo zato, da se smeje drugim. Imate pa še dovolj časa, da se premislite ... Kako, ali bi ne šli danes proti večeru v Kuznice?»

Piti so se v pričakovanju zasmejale oči ... Tuska ni vedela, kaj naj odgovori.

(Dalje prihodnjič.)

Prvovrsten pšenični zdrob, valjan ješprenjček

prodaja 3180

NAKUPOVALNA ZADRUGA, Dunajska c. 33.

Istotam se kupuje po najvišji dnevni ceni

ajda, proso in krompir.

Avtomobile
kolesa, motorje
pnevmatiko vseh vrst
olje, bencin
in druge potrebščine ima vedno v zalogi
F. Florjančič
Ljubljana. 74

Crkvenica
Hotel Therapija
Casino (Cercle Privé).
Sa svim atrakcijama francuske Riviere
otvoreno dnevno.
Upute daje Uprava Cercle des Etrangers, Crkvenica.

Štiri do pet

pečarskih pomočnikov

v postavljanju peči, štedilnikov in oblaganju s porcelanastimi ploščami se sprejme. Plača po sposobnosti in pogodbi. 3217

Ferd. Bokun, Mitrovica, Srem

Dr. Aleksander Bilimović:
„Stanje svetovnega denarstva"

Dr. Ljudmil Hauptmann:
„Priroda in zgodovina v razvoju Jugoslavije"

Ta spisa sta v dveh posebnih številkah „NJIVE", ki bi se morali nahajati v rokah vsakega inteligenta.

FRAN RAVNIKAR
Ljubljana, Linhartova ulica 25.
Stavbeno in umetno tesarstvo, stavbeno mizarstvo, parna žaga in lesna industrija.
Telefon št. 415. Poštni čekovni zavod št. 11.428.

Parna in električna gonilna sila.

Prevzamem po danih, kakor tudi lastnih načrtih v različnih stavbenih slogih zgradbo mostov, jezov, hiš, vil, gospodarske in industrijske stavbe, stolpne strehe, kupola, cerkvena ostrešja, balkone, vrtne utice, verande ter razna druga vrtna arhitektonična dela.
Stopnice, dekorativne strope, dekorativne stenske opaže, vrata, okna itd. Izdelovanje in polaganje ladijskega poda.
Za razne industrijske stavbe, dvorane in razstavne zgradbe opozarjam po mojem sistemu zgrajene mrežaste nosilnice za večje razpetine od 12 do 40 m. 69

Slavenska banka
d. d.
podružnica Ljubljana
preje Jugoslovanska Union-Banka

ZAGREB **BEOGRAD**

Bjelovar, Brod n./S., Celje, Dubrovnik, Gornja Radgona, Kranj, Maribor, Monoštor (Baranja), Murska Sobota, Osijek, Rogaška Slatina, Sombor, Sušak, Sabac, Sibenik, Škofja Loka, Velikovec, Vršac.

Agencija: Buenos Aires (Argentina).

AFILIACIJE:
BUDAPEST: BALKAN BANK R. T.
SPLIT: JUGOSLAVENSKA INDUSTRIJSKA BANKA.
WIEN: BANKHAUS MILAN ROBERT ALEXANDER

Delniška glavnica in rezerve ca. K 200,000.000

Izvršuje vse bančne posle najkulantneje. 39